

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study And Support Foundation

เข้าใจเรื่องกรรม

เล่ม ๓

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

สารบัญ

หน้า

กรรมเป็นเรื่องละเอียด	๑
มโนกรรมทวาร	๒
ปุณฺณยังมีโอกาสให้ล่วงอกุศลกรรมได้	๔
กายทวาร วจิตทวาร มโนทวาร	๕
ล่วงทุจริตกรรมเพราะขาดหิริโอตตปปะ	๖
โลภะ คือ อภิชฌา	๗
เจตนาเจตสิกเป็นปัจจัยให้เกิดมโนกรรม	๗
มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิดที่ดิ่งลง	๙
รูปทั้งหมดไม่ใช่กรรม	๙
ลักษณะของเจตนาเจตสิก	๑๑
เจตนาเจตสิกเกิดกับจิตทุกดวง	๑๑
เจตนาเจตสิกเป็นสังขารชั้น	๑๒
เจตนาเจตสิกเป็นกัมมปัจจัย	๑๓
รูปมีสมุฏฐาน ๔	๑๔
จิตที่มีเจตสิกเกิดร่วมด้วยเพียง ๗ ดวง	๑๕
เจตนาเจตสิกเป็นสหชาติกัมมปัจจัยต่อจิตตชรูป	๑๕
กัมมปัจจัย ๒ อย่าง	๑๖
จิตตชรูปเกิดแม้ขณะตื่นนอนหลับ	๑๖
เจตนาเจตสิกเป็นน่านักขณิกกัมมปัจจัย	๑๗
กรรมทำให้วิบากจิตและเจตสิกเกิด	๑๘
น่านักขณิกกัมมปัจจัย	๑๘
ไม่พ้นไปจากกรรม	๑๙
นิยาม ๕ ... กรรมนิยาม	๒๑

สารบัญ

หน้า

พระโลศกตีสสเถระ	๒๒
ผลของอกุศลกรรมยังติดตามให้ผล	๒๙
พระปฐัคตตีสสเถระ	๓๐
ไม่ใช่เรื่องจะทำ แต่ต้องอบรมเจริญ	๓๑
ไม่สามารถรู้ได้เพียงในชาติเดียว	๓๒
พระธรรมพร้อมให้พิสูจน์ แต่ไม่ง่าย	๓๒
สุญตเถรคาถาที่ ๒	๓๓
การได้พบพระธรรมเพราะกุศลกรรม	๓๓
โลภะชอบทุกอย่างแม้ภวังคจิต	๓๓
จะหลับหรือตื่นก็ไม่พ้นผลของกรรม	๓๔
ทุกคนหลับเพื่อรอวิบากทางทวารต่างๆในวันถัดไป	๓๕
ภวังคจิตเป็นประภัสสรจิต	๓๖
ท่านพระสารีบุตรเปรียบตนเหมือนลูกจ้างรอหมดเวลางาน	๓๗
ภวังคจิตเป็นจิตที่มีจริง แต่รู้ได้ยาก	๓๗
ขณะที่เป็นภวังคจิตไม่มีกิเลสเกิดร่วมด้วย	๓๙
จะหลับจะตื่นก็ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา	๓๙
ผู้ที่รักษารูดงค์ข้อที่ ๑๓ เป็นผู้เจริญสติสัมปชัญญะ	๔๐
ประโยชน์ของการรักษารูดงค์โดยอยู่กลางแจ้ง	๔๐
ผู้รักษารูดงค์รู้และเห็นกิเลสในอภยาศัยของตน	๔๑
ไม่มีใครหยั่งถึงกิเลสที่สังสมในจิต	๔๒
ข้ามพุกเถรคาถาที่ ๕	๔๓
สนทนาธรรมจากข้ามพุกเถรคาถา	๔๕
วิบากจิต ๑๙ ประเภทที่ทำกิจปฏิสนธิ	๔๖

สารบัญ

หน้า

ศึกษาปฏิสนธิจิตเพื่อไม่ประมาทในการเจริญกุศล	๔๗
อกุศลกรรมหนัก – เบาก็กตามในอดีตนำปฏิสนธิได้	๔๘
กามาวจรวิบาก ให้ผลปฏิสนธิในกามสุคติภูมิ	๔๘
การให้ผลของอุเบกขาสันติริณกุศลวิบาก	๔๘
มหาวิบากญาณสัมปยุตต์และญาณวิปยุตต์	๔๙
ปฏิสนธิจะเกิดอีกโดยไม่รู้วาทิไหนและเมื่อไร	๕๐
การปฏิสนธิข้างวิจิตรตามกรรม	๕๐
อรรถกถา กปิลสูตรที่ ๖	๕๐
เป็นไปได้ถ้าจะไม่โกรธก่อนจุติ	๕๓
เมื่อจะให้ก็ควรให้อย่างดี	๕๕
ผู้เข้าใจเรื่องกรรม เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน	๕๖
รู้กรรมไม่ใช่รู้เพียงจากเหตุการณ์	๕๖
ภัยของชีวิตแม้เพียงเล็กน้อยที่ประสบในแต่ละวัน	๕๖
ปัจจัยที่ ๑ ชีวิตเนื่องด้วยลมหายใจเข้าออก	๕๗
ปัจจัยที่ ๒ ชีวิตเนื่องด้วยมหาภูตรูป	๕๘
ปัจจัยที่ ๓ ชีวิตเนื่องด้วยกวีฬารอาหาร	๕๘
ปัจจัยที่ ๔ ชีวิตเนื่องด้วยไฟที่เกิดจากกรรม	๕๘
ปัจจัยที่ ๕ ชีวิตเนื่องด้วยวิญญาณ	๕๘
ทุกข์จริงๆ มาจากกิเลสทั้งหลาย	๕๙
ผู้เห็นโทษแม้การเกิดในสวรรค์	๕๙
เทพธิดาผู้เดือดร้อนเพราะไม่ได้ฟังธรรม	๖๐
ขณะประเสริฐซึ่งหาได้ยาก	๖๑

กรรมเป็นเรื่องละเอียด

เรื่องของกรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดจริง ๆ และก็ต้องพิจารณามาก เพราะเหตุว่าเรื่องกรรมนั้นคงจะไม่ใช่วิสัยของคนทั่ว ๆ ไปที่จะเข้าใจได้โดยง่าย โดยละเอียด

ข้อสำคัญที่จะต้องทราบก็คือว่า **กรรมได้แก่เจตนาเจตสิกเท่านั้น** แต่ถ้ากล่าวโดยนัยกว้าง กรรมก็ได้แก่จิตที่เกิดร่วมกับอกุศลเจตนาหรืออกุศลเจตนา

เพราะฉะนั้นบางครั้งจะพูดกว้างว่า อกุศลจิต แต่ถ้าโดยเจาะจงก็ต้องหมายถึงเฉพาะเจตนาเจตสิกซึ่งเกิดกับอกุศลจิต เช่น กายกรรม ๓ ปาณาติบาต การฆ่าสัตว์ที่มีชีวิต ในขณะนั้นต้องมีพยาบาท ต้องมีความไม่พอใจ ต้องมีความโกรธถึงขั้นรุนแรงที่สามารถจะกระทำปาณาติบาตได้ เพราะเหตุว่าถ้าเป็นความโกรธเพียงเล็กน้อย ความขุ่นใจนิดหน่อย จะไม่มีการฆ่าเลย เพราะฉะนั้นสภาพของจิตซึ่งประกอบด้วยโทสะจะต้องมีกำลังขึ้นจึงจะสามารถที่จะกระทำการฆ่าได้ เพราะฉะนั้นแม้ในขณะนั้นจะเป็นกายกรรม จะปราศจากพยาบาทได้ไหม และถ้าอ่านตามตัวหนังสือ พยาบาทก็เป็นมโนกรรม เพราะเหตุว่ากายกรรมมี ๓ คือ ปาณาติบาต ๑ อทินนาทาน ๑ กาเมสุมิจจาร ๑ วจีกรรมมี ๔ คือ มุสาวาท ๑ ผรุสวาจา ๑ ปิสุณวาจา ๑ สัมผัสปลลาปวาจา ๑ มโนกรรมมี ๓ คือ อภิชฌา ๑ พยาบาท ๑ มิจฉาทิฏฐิ ๑

เพราะฉะนั้นถ้าได้ยินเพียงชื่อหรือตามตัวอักษร ก็ต้องคิดว่าขณะใดมีความโกรธเป็นพยาบาท ขณะนั้นเป็นมโนกรรม แต่ถ้าจะพิจารณาถึงลักษณะสภาพของความโกรธหรือความผูกโกรธซึ่งเป็นโทสะที่มีกำลังแล้ว ใช้คำว่าพยาบาทได้ เช่นเดียวกับโลภะ เป็นสภาพที่ต้องการอารมณ์ ยึด ติด ไม่สละอารมณ์ที่กำลังปรากฏ ขณะที่มีความพอใจสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในขณะนั้นเป็นโลภมูลจิต แต่ยังไม่ใช่ทุจริต เพราะเหตุว่าเป็นแต่เพียงความชอบ ความติด การไม่สละ แต่เมื่อใดที่มีการคิดเพ็งเล็งต้องการอยากได้สิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งเป็นทุจริต และมีการถือเอาวัตถุซึ่งเจ้าของไม่ได้ให้มาเป็นของตน อันนั้นก็เป็นอกุศลกรรมที่เป็นอทินนาทาน แต่ว่าในขณะนั้นต้องพิจารณาว่ามีอภิชฌาไหม ต้องมี เพราะเหตุว่า ไม่ใช่เป็นแต่เพียงความต้องการหรือไม่สละในอารมณ์ที่กำลังปรากฏ แต่ยังถึงขั้นถือเอาวัตถุที่เจ้าของไม่ได้ให้มาเป็นของตน

นั่นก็แสดงว่ามีความต้องการ มีอริขณา มีความเพ่งเล็ง อยากจะได้ทรัพย์สินของของคนอื่น เพราะฉะนั้นถ้าจะติดที่คำว่ามีอริขณา ท่านผู้ฟังก็อาจจะเข้าใจว่าขณะนั้นเป็นมโนกรรม เพราะใช้คำว่าอริขณา

แต่ความจริง จะใช้คำว่า โลภะ จะใช้คำว่า อริขณาก็ได้ หรือจะใช้คำว่า โทสะ หรือคำว่า พยาบาทก็ได้ แต่ว่า การที่จะพิจารณาว่า เป็นกรรม ที่เป็นกายกรรม หรือวจีกรรม หรือมโนกรรม ก็ต้องเป็นความละเอียดกว่านั้น

มโนกรรมทวาร

ซึ่งข้อความในอัฐฐสาสนี จิตตูปาทกัณฑ์ว่าด้วยมโนกรรมทวาร มีข้อความว่า

กุศลเจตนาและอกุศลเจตนา ๒๙ คือ อกุศลจิตมี ๑๒ ดวง ได้แก่ โลภมูลจิต ๘ ดวง โทสมูลจิต ๒ ดวง โมหมูลจิต ๒ ดวง รวมเป็นอกุศลจิต ๑๒ ดวง และมหากุศลจิต ๘ ดวง รวมเป็น ๒๐ ดวง รูปาวจรกุศลจิต คือ รูปฌานที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ รวมเป็น ๕ ดวง และอรูปาวจรกุศลจิตอีก ๔ ดวง รวมรูปาวจรกุศลจิตและอรูปาวจรกุศลจิตเป็นมหัคคตกุศลจิต ๙ ดวง รวมทั้งหมดก็เป็นกุศลเจตนาและอกุศลเจตนา ๒๙ อันเป็นไปในภุมิ ๓ คือ กามภุมิ รูปพรหมภุมิ และอรูปพรหมภุมิ ชื่อว่า มโนกรรมและมโนทวาร

หมายความว่า จิตทุกดวงที่เป็นอกุศล ประกอบด้วยเจตนาเจตสิก เพราะฉะนั้น จิตทุกดวงที่เป็นกุศลและอกุศล โดยที่ยังไม่ได้กระทำความกรรม ทางหนึ่งทางใด กุศลเจตนา และอกุศลเจตนาทั้งหมดนั้น ชื่อว่า มโนกรรม ในขณะที่ยังไม่ได้กระทำความกรรม ทางกาย หรือทางวาจา

นี่ก็เป็นเรื่องที่ละเอียดมาก ที่จะต้องพิจารณาว่า กำลังของอกุศล ย่อมเพิ่มขึ้นจากโลภมูลจิตธรรมดา ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ เมื่อมีการเห็นแล้ว ที่จะยับยั้งไม่ให้เกิดโลภมูลจิต ไม่มีใครสามารถที่จะยับยั้งปัจจัยที่จะไม่ให้โลภมูลจิตเกิดเมื่อเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพราะเหตุว่ามีการสะสมโลภะเนิ่นนานมาใน

สังสารวัฏ จนเป็นสภาพธรรมที่เป็นปกติ ที่มีกำลังที่โลภะจะเกิดขึ้น เมื่อมีการเห็นสิ่งที่พอใจ แต่ว่าในขณะนั้นเป็นอกุศลเจตนาแล้ว เพราะเหตุว่าเกิดกับอกุศลจิต

เพราะฉะนั้นการที่จะกล่าวว่าเป็น กรรมบถ เป็น ทาง หรือเป็น คติ ที่จะให้เกิดผลข้างหน้า ก็ต้องพิจารณาว่า ต้องเป็นทุจริตกรรมด้วย ไม่ใช่เพียงแต่โลภมูลจิตเกิดขึ้น ก็จะเป็นกรรมทั้งหมด ที่เป็นกรรมบถ ที่จะเป็ทาง ให้ไปสู่อบายภูมิ แต่ต้องมีกำลังขึ้นจนถึงกับ กระทำกรรม ทางหนึ่งทางใด คือ ที่ชื่อว่าเป็นกายกรรมเพราะเรียกตามทวาร หรือเพราะเหตุว่าการกระทำนั้นส่วนมากสำเร็จโดยทวารนั้น เช่น ปาณาติบาต การฆ่าทุกคนก็ทราบดีว่าต้องสำเร็จลงด้วยกายกรรม ต้องมีการกระทำทางกาย ถ้าไม่มีการกระทำทางกาย ปาณาติบาตก็สำเร็จไปไม่ได้ ถึงแม้ว่าบางครั้งอาจจะสำเร็จโดยวจีทวาร คือการใช้คนอื่นให้ทำก็จริง แต่ที่การสิ้นชีวิตจะมีได้ ก็ต้องอาศัยการกระทำทางกาย เป็นกายกรรม เพราะฉะนั้นเมื่ออาศัยกาย ปาณาติบาตจึงเป็นกายกรรม เพราะว่าส่วนมากเกิดทางกายทวาร

เพราะฉะนั้นนี่ก็เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาโดยละเอียดจริงๆ ที่จะแยกเรื่องของกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ซึ่งถ้าท่านผู้ใดสนใจก็สามารถที่จะศึกษาค้นคว้าได้จากอภิญญาสาธิต จิตตูปปาตกัณฑ์ ว่าด้วยกรรมและว่าด้วยมโนกรรมทวาร เพราะเหตุว่าข้อความละเอียดก็มีกล่าวว่า มโนกรรมที่เป็นอกุศลย่อมเกิดขึ้นได้ทางทวารทั้ง ๓

อันนี้ก็แสดงให้เห็นว่าสำหรับทางฝ่ายอกุศล กายกรรมเกิดได้ทางกายและทางวาจา วจีกรรมก็เกิดโดยนัยเดียวกัน คือเกิดทางกายทวารก็ได้หรือทางวจีทวารก็ได้ แต่สำหรับมโนกรรมนั้นกว้างขวางกว่า คือเกิดได้ทั้งกายทวาร วจีทวารและมโนทวารสำหรับอกุศลกรรม ถ้าเป็นทางฝ่ายกุศล กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม เกิดได้ทั้ง ๓ ทวาร

นี่ก็เป็นเรื่องที่ท่านผู้ใดสนใจในเรื่องของกรรม ก็ต้องศึกษาอีกต่อไป

ปุถุชนยังมีโลภะให้ล่วงอกุศลกรรมได้

พระอนาคามีบุคคลยังมีโลภะ แต่ว่าไม่มีอกุศลกรรมบถที่จะให้ไปสู่อบายภูมิ ตั้งแต่เป็นพระโสดาบัน

เพราะฉะนั้นเรื่องของอภิชฌาหรือโลภะของแต่ละบุคคล ก็ต้องตามระดับชั้น ถ้ายังเป็นปุถุชนอยู่ โลภะก็มี ถ้าจะใช้คำว่า อภิชฌาสำหรับปุถุชน ก็ย่อมมีทั้งที่เป็นโลภะธรรมดา หรือที่เพิ่งเล็งต้องการอยากได้ของของบุคคลอื่นถ้าเป็นอกุศลกรรม แต่ถ้าไม่ใช่อกุศลกรรม ก็เป็นเพียงแต่ความยินดี ต้องการ ไม่สละวัตถุที่กำลังเป็นอารมณ์

ทรงเกียรติ ที่นี้ในธรรมบท ท่านกล่าวว่า ถ้าเป็นโลภะ ยังไม่ล่วงกรรมบถ ต่อเมื่อมีจิตคิดว่า ไฉนหนอสิ่งนี้จึงเป็นของเรา กรรมบถถึงจะแตก ท่านแสดงว่าองค์ของอภิชฌามี ๒ ได้แก่ สิ่งของของคนอื่น ๑ มีจิตน้อมมาเพื่อตน ๑ แต่สิ่งของที่สวยงาม งาม เห็นแล้ว ต้องเห็นว่าเป็นของสวย มีความชื่นชมยินดีในสิ่งของนั้น แต่ในขณะที่ชื่นชมยินดีสิ่งของนั้น อภิชฌายังไม่แตก เป็นเพียงโลภะ ต่อเมื่อใดมีจิตที่น้อมมาว่า ไฉนหนอสิ่งนี้พึงเป็นของเรา ช่วงนั้นกรรมบถถึงจะแตก

สุ. ขอขอบพระคุณท่านผู้ฟังที่นำเรื่องนี้มากล่าวถึง เพราะเหตุว่าเป็นเรื่องของอกุศลกรรมบถทางมโนทวาร ซึ่งต้องอาศัยการพิจารณาโดยละเอียด ที่ว่า “ไฉนหนอ สิ่งนี้พึงเป็นของเรา” ถ้าผิดเพี้ยนไปจากประโยคนี้ เหมือนกันไหม หรือว่าต้องพูดอย่างนี้เท่านั้น ถ้าไม่พูดประโยคนี้ เป็นประโยคอื่น ยังคงเป็นมโนกรรมอภิชฌาหรือไม่

การที่จะวัดว่า อกุศลจิตหรืออกุศลเจตนาขึ้นถึงขั้นอกุศลกรรมหรือยัง ยกตัวอย่างเช่น ถ้ามารดาบอกลูกว่า เดี่ยวจะให้เสื้อกิน เป็นอกุศลกรรมบถใหม่ เป็นวาจาที่น่าฟังเผ็ดร้อนไหม กล่าวออกไปแล้วด้วย ในขณะที่นั้นจิตเป็นอะไร เวลาที่รักลูก เมตตา ลูก กับเวลาที่โกรธ วาจาต้องต่างกัน เพราะฉะนั้นถ้ามารดาท่านหนึ่งจะบอกบุตรว่า เดี่ยวจะให้เสื้อกินซะ ขณะนั้นจิตเป็นโทสมูลจิตมีกำลังที่จะทำให้ ไหววจากทางวิทวารออกไป ครอบงำของวิจิตรหรือเปล่า แต่ว่าเป็นอกุศลกรรมหรือเปล่า หรือว่าเป็นอกุศลกรรมบถหรือเปล่า

การพูดมีหลายอย่าง หลายลักษณะ พูดเล่น พูดจริง ที่เล่นที่จริง บางทีบางท่าน อาจจะโกรธคนอื่น กลั่นแกล้งนิด ๆ หน่อย ๆ เป็นอกุศลกรรมบถครบองค์ใหม่ จะพาไปสู่ อบายภูมิ สมควรไหม หรือว่าไปได้ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ ซึ่งจะต้องพิจารณาโดยละเอียด จริง ๆ

เพราะฉะนั้นถ้ามีโลภมูลจิตเกิดขึ้น พอใจสิ่งหนึ่งสิ่งใด ยังไม่เป็นทุจริตกรรม ถ้าต้องการซื้อหามาในทางสุจริต ก็เป็นแต่เพียงโลภมูลจิต แต่ถ้าถึงกับคิดขโมย มีแผนการ จริง ๆ ไม่ใช่แค่เพียงแต่อยากจะได้ แล้วพูดว่า ไฉนหนอของนี้พึงเป็นของเรา ถ้าพูด เท่านั้นว่า แหม ของนี้สวย ทำอย่างไรจะได้ อย่างนี้จะเป็นทุจริตกรรมใหม่ แต่ต้องมี อกุศลเจตนาที่จะกระทำทุจริตจริง ๆ วางแผนการหรือคิดในใจที่จะประกอบทุจริตกรรม ขณะนั้นก็เป็นมโนกรรม ต้องมีการกระทำที่สมควรแก่การที่จะเป็นอกุศลกรรมบถ

เพราะฉะนั้นเปลี่ยนคำ เปลี่ยนประโยคได้ จะพูดหรือไม่พูดก็ได้ เพียงแต่คิดแต่ ไม่ใช่ประโยคนั้นก็ได้ หรือถ้าจะใช้ประโยคนี้นี้ แต่ในใจไม่ได้คิดที่จะทำทุจริต ได้ไหม เพราะฉะนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับอกุศลเจตนา โดยเฉพาะเมื่อเป็นเรื่องของอกุศลกรรมบถ อย่างลึ้ม ว่าเป็นเรื่องของทุจริตกรรม

สำหรับพยาบาท ก็โดยนัยเดียวกัน ถ้าโกรธ ทุกคนโกรธ แล้วยังไม่มี การคิดทำร้ายคนอื่น ขณะนั้นก็ยังเป็นเพียงอกุศลเจตนาที่เป็นอกุศลจิต ยังไม่ถึงกับเป็น อกุศลกรรมบถ แต่ถ้าคิดจริงๆ ที่จะทำร้ายจริงๆ ไม่ใช่แค่พูดว่า เดี่ยวจะให้เสียกิน ขณะนั้นก็ต้องเป็นอกุศลกรรมบถทางใจ และจะล่วงออกเป็นทางกายหรือทางวาจา เมื่อ การกระทำนั้นเกิดขึ้น แต่ถ้ายังไม่ล่วงออกไปก็เป็นมโนกรรมทางมโนทวาร

กายทวาร วจิตวาร มโนทวาร

สำหรับมิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิด วันนี้ทั้งวัน ท่านผู้ฟังคิดเรื่องความเห็นบ้างหรือ ยัง ตั้งแต่เข้ามา คิดเรื่องความเห็นบ้างหรือเปล่า บาปไม่มี บุญไม่มี คิดอย่างนี้บ้างหรือ เปล่า ตั้งแต่เช้า หรือไม่ได้คิดอะไร ก็มีชีวิตดำเนินไปตามปกติประจำวัน แต่เวลาที่กุศล จิตเกิด ขอเปลี่ยนจากอกุศลเป็นกุศล เวลาที่ท่านผู้ฟังมาฟังธรรม เป็นสัมมาทิฎฐิทาง

กายทวาร มีการมาฟัง และถ้ามีสนทนาธรรม เป็นสัมมาทิฏฐิทางวิทวาร คงจะไม่นั่งเฉยๆ แล้วก็นั่งคิดเอาๆ เรื่องของบาป เรื่องของบุญ เป็นชั่วโม่ง เป็นนาที่ว่า บาปมี บุญมี หรือบางท่านอาจจะคิดว่า บาปไม่มี บุญไม่มี นั่งคิดไปเป็นชั่วโม่งอย่างนี้ ไม่ทราบจะมีท่านผู้ใดทำอย่างนี้หรือเปล่า แต่เข้าใจว่าเวลาที่มีความเห็นผิดเกิดขึ้น จะมีทวารของความเห็นผิดด้วย คือ เป็นกายทวาร หรือวิทวาร หรือแม้ว่าไม่ใช่ความเห็นผิด ท่านผู้ฟังลองพิจารณา คำพูดของท่าน ท่านคิดอย่างไร ท่านพูดอย่างนั้น ไม่ค่อยจะเก็บเอาไว้ บางท่านพูดไปแล้วเสียใจ ถ้าคิดเสียก่อนที่จะพูดก็จะดีกว่า แต่ว่าโดยมาก พอคิดก็พูดเลย

เพราะฉะนั้นเมื่อท่านผู้ฟังมีความเห็นอย่างไร ในขณะที่นั้นเป็นเวลาหรือเป็นขณะที่ท่านจะพูดถึงความเห็นนั้น ถ้าจะเป็นเรื่องบาปบุญคุณโทษต่างๆ ก็มีวิทวาร เป็นทวารของมโนกรรม คือ มิจฉาทิฏฐิหรือสัมมาทิฏฐิ ในการสนทนาธรรมย่อมมีบางท่านที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ บางท่านก็เป็นสัมมาทิฏฐิ โดยเฉพาะในเรื่องของการปฏิบัติธรรม

เพราะฉะนั้น จะไม่นั่งเฉยๆ เงียบๆ แล้วก็คิด แต่จะแสดงความเห็นออกไป โดยเป็นวิทวารของสัมมาทิฏฐิหรือมิจฉาทิฏฐิ แต่บางท่านก็อาจจะคิดเรื่องมิจฉาทิฏฐิอยู่บ่อยๆ และนานๆ เป็นอหังการ เพราะบางท่านอาจจะเป็นผู้ที่ไม่พูด แต่ก็คิด แต่ก็เป็นเรื่องเฉพาะตัวที่ท่านจะพิจารณาว่า ชีวิตประจำวันจริงๆ ในวันหนึ่งๆท่านทำอย่างนี้บ่อยหรือเปล่า คือนั่งคิดเรื่องกรรมไม่มี โลกนี้โลกหน้าไม่มี หรืออะไรอย่างนั้น หรือว่าในวันหนึ่งๆ ชีวิตจริงๆ ไม่ได้เป็นอย่างนั้น จนกว่าจะมีการสนทนาหรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แล้วในขณะที่ท่านคิดอย่างไร ด้วยจิตอย่างไร ก็มีวิทวารเป็นทางของมโนกรรม คือ มิจฉาทิฏฐิหรือสัมมาทิฏฐิในขณะนั้น

ล่องทุจจริตกรรมเพราะขาดhiriโอตตัปปะ

เรื่องของกรรมคงยังไม่ชัดเจน จนกว่าท่านผู้ฟังจะอ่านแล้วอ่านอีก พิจารณาแล้วพิจารณาอีกบ่อยๆ แต่ให้ทราบว่า ความสำคัญ คือ ไม่ควรจะคิดถึงว่าครบองค์หรือไม่ครบองค์ แล้วก็ล่องทุจจริตกรรมไปทางไหน จะเป็นกายกรรม หรือว่า เป็นมโนกรรม ทาง

ทวารไหน จะเป็นทางวิจิตวาทหรือทางกายทวาร ขอแต่เพียงว่า ควรที่จะระลึกรู้ ลักษณะสภาพของอกุศลจิต เพื่อที่จะได้เกิดหิริโอตตปปะ ตามขั้นของแต่ละบุคคล เพราะเหตุว่าผู้ที่เป็นปุณฺณ ที่ยังล่องทุจจริตกรรมเพราะขาดหิริโอตตปปะ ไม่เห็นว่า อกุศลกรรมในขณะนั้นเป็นสิ่งที่ควรละอาย และเป็นสิ่งที่ควรเว้น จึงล่องได้ แต่ผู้ที่เป็น พระอริยบุคคล ท่านก็จะละเว้นอกุศลกรรมตามคุณธรรมของท่าน จนถึงขั้นที่เห็นภัย แม้โทษเพียงเล็กน้อยของอกุศลจิต จึงสามารถที่จะละหรือดับได้เป็นสมุจเฉท ถึงความ เป็นพระอรหันต์

โลกะ คือ อภิชฌา

ผู้ถาม ผมสงสัยเรื่องอภิชฌา อภิชฌาที่อาจารย์บอกว่า เพ่งเล็งสิ่งของของคนอื่นโดยที่เป็นทุจริต คำว่า ทุจริตนี้มีความหมายอย่างไร คิดจะขโมยหรือเปล่า

ส. โดยวิธีไหนก็ได้ค่ะ

ผู้ถาม พระโสดาบันละอภิชฌายังไม่ได้ใช่ไหมครับ

ส. เรื่องของศัพทอีกแล้ว ใช้คำว่าโลกะได้ไหม ไม่ใช่ว่าต้องใช้คำว่า อภิชฌา แล้วเข้าใจว่าอภิชฌาต้องเป็นมโนกรรมซึ่งเป็นทุจริต พระโสดาบันมีโลภมูลจิต แต่พระโสดาบันไม่ล่องศีล ๕

ขณะที่มือทินนาทาน ถือเอาวัตถุที่เจ้าของไม่ได้ให้ ขณะนั้นมีอภิชฌาไหม ถ้าจะใช้คำว่าอภิชฌา ขณะนั้นมีอภิชฌา เพราะฉะนั้นในขณะนั้นเป็นกายกรรม แต่ใช้คำว่า อภิชฌาได้ เพราะอภิชฌาคือโลกะนั้นเอง

เจตนาเจตสิกเป็นปัจจัยให้เกิดมโนกรรม

ถ้าจะกล่าวว่าเป็นมโนกรรม อย่างลืมน่า อกุศลเจตนาที่เกิดกับอกุศลจิตทั้งหมด เป็นมโนกรรม นี่ตอนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นระดับใดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเกิดทางปัญญาทวาร เช่น ทางตาเห็นแล้วเกิดโลภมูลจิตขึ้น ขณะนั้นเป็นอกุศลจิต มีอกุศลเจตนาเจตสิกเกิดร่วม ด้วย ขณะนั้นก็มโนกรรม นี่คือความหมายทั่วไปเลยของคำว่า “มโนกรรม”

แต่ถ้ากล่าวถึงมโนกรรมในอกุศลกรรมบถ ยกเพียง ๓ อย่าง ซึ่งจำแนกให้เห็นว่า กรรมใดเป็นกายกรรม กรรมใดเป็นวจีกรรม กรรมใดเป็นมโนกรรม และสำหรับมโนกรรมที่เป็นอกุศลเกิดได้ทั้ง ๓ ทวาร เพราะเหตุว่าแม้แต่เพียงอกุศลเจตนาที่เกิดขึ้นกับอกุศลจิตทั่วไป ก็เป็นมโนกรรมแล้ว โดยนัยที่กว้างมาก เมื่อยังไม่ได้ล่วงเป็นทุจริตทางหนึ่งทางใดก็เป็นมโนกรรม

เพราะฉะนั้น อภิขฌาเมื่อยังไม่ได้ล่วงเป็นทุจริตทางกาย หรือทางวาจาก็เป็นมโนกรรม

ผู้ถาม แสดงว่าพระโสดาบันละอภิขฌาในอกุศลกรรมบถ ๑๐ ได้ใช่ไหมครับ

ส. ไม่มีการอยากได้ของของคนอื่นในทางทุจริตเลย และถ้าถามว่าพระโสดาบันยังมีมโนกรรมไหม

ผู้ถาม มีครับ

ส. มี เพราะอกุศลเจตนาที่เกิดขึ้นกับอกุศลจิตทุกดวงเป็นมโนกรรม

เพราะฉะนั้นก็เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาโดยละเอียด ข้อความในอัฐสุตตานิ ที่ว่า กุศลเจตนาและอกุศลเจตนา ๒๙ อันเป็นไปในภุมิ ๓ ชื่อว่ามโนกรรมและมโนทวาร ที่ใช้คำว่ามโนทวาร เพราะเหตุว่ายังไม่ล่วงออกไปทางกายหรือทางวาจา

ผู้ถาม ถ้าเห็นว่าคุณบิดามารดา มี แค่นี้ก็เป็นมโนกรรมซึ่งเป็นอกุศลกรรมใช่ไหมครับ

ส. เห็นคุณมารดาบิดาก็ต้องเป็นอกุศลกรรม

ผู้ถาม เป็นสัมมาทิฐิ การเห็นว่าคุณบิดามารดา มี และต้องทำการตอบแทน อย่างนี้ก็เป็นมโนกรรมแล้วใช่ไหมครับ

ส. ขณะนั้นเป็นอกุศลจิต เป็นมโนกรรม

เรื่องของมโนกรรม ถ้าคิดถึงอย่างกว้างที่สุดแล้วจะไม่มีปัญหาเลย คือ ขณะใดก็ตามที่ยังไม่ล่วงออกไปทางกาย ทางวาจา กุศลเจตนาและอกุศลเจตนาทั้งหมดเป็นมโนกรรม ตัดปัญหาไปได้เลย แต่ถ้าถึงขั้นอกุศลกรรมบถ ยกเฉพาะ ๓ ที่เป็นมโนกรรม คือ อภิขฌาหนึ่ง พยาปาทหนึ่ง และมิจฉาทิฎฐิหนึ่ง

มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิดที่ดิ่งลง

และสำหรับมิจฉาทิฏฐิ ต้องเป็นความเห็นที่ดิ่งมันคงว่า การกระทำนั้นไม่ใช่กรรม ที่จะให้เกิดผล ได้แก่ มิจฉาทิฏฐิ ๓ อย่าง ถึงจะทำให้อกุศลกรรมบถแตกหรือขาด เชื่อว่า ผลของกรรมไม่มี เชื่อว่ากรรมไม่มี เชื่อว่าการกระทำนั้นไม่เป็นกรรม

พิจารณาจิตสวดมากกว่า ง่ายกว่า ถ้าอกุศลจิตเกิดขึ้น ก็รู้ว่าลักษณะสภาพธรรม นั้นเป็นสภาพของอกุศลเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ถ้า พิจารณาละเอียดๆ เนืองๆ ก็จะทำให้ไม่กังวลและไม่ห่วงเรื่ององค์ของกรรมบถต่างๆ เพราะ เหตุว่าสตินั้นสามารถที่จะระลึกถึงความมีกำลังขึ้นของอกุศลได้

ถ้าสติเกิดในขณะนี้ พอที่จะรู้ลักษณะของอกุศลและอกุศลใหม่ ค่อยๆ รู้ไปใน ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ยังไม่ต้องห่วงว่ายังไม่สามารถที่จะแยกได้ว่า ขณะนี้ เป็นอกุศลจิต ขณะนั้นเป็นอกุศลจิต ขณะนั้นเป็นวิบากจิต เป็นกิริยาจิต

แต่ว่าการที่สตรึงเพื่อที่จะรู้ ตรงลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เพราะเป็นลักษณะของสภาพรู้ ซึ่งใช้คำว่า “นามธรรม” หรือเป็น ลักษณะที่ไม่ใช่สภาพรู้ที่กำลังปรากฏทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือ ทางกาย ต้องค่อยๆ รู้ไป ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม กว่าที่จะรู้ว่า ขณะใดเป็น อกุศลจิต ขณะใดเป็นอกุศลจิต

รูปทั้งหมดไม่ใช่กรรม

คำว่า “กรรม” เป็นคำที่ชินหู แต่แม้กระนั้นเรื่องกรรมและเรื่องผลของกรรมก็เป็น ปัญหา ไม่เฉพาะแต่ในยุคนี้ แม้ในยุคก่อนๆ และในยุคต่อไป เพราะเหตุว่าบางท่านก็ เห็นว่า การกระทำทั้งหลายไม่ให้เกิด อกุศลกรรมไม่ให้เกิด หรือว่าอกุศลกรรมไม่ให้เกิด

ที่เข้าใจกันอย่างนี้ เพราะเหตุว่ายังไม่ได้ศึกษาพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ทรง แสดงไว้โดยละเอียดให้เข้าใจโดยถ่องแท้ว่า ที่ชื่อว่า “กรรม” หรือสภาพธรรมที่เป็นกรรม นั้น ได้แก่ปรมัตถธรรมอะไร

เพราะเหตุว่าพระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เพราะฉะนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นปรากฏเป็นไปก็ได้อีก จิตปรมัตถ์หนึ่ง เจตสิกปรมัตถ์หนึ่ง รูปปรมัตถ์หนึ่ง

สำหรับรูปปรมัตถ์เป็นกรรมหรือเปล่า ไม่ใช่ เพราะเหตุว่ารูปไม่ใช่สภาพรู้ เมื่อรูปไม่ใช่กรรม ก็ต้องมีเหตุผลด้วยว่า เพราะอะไรรูปจึงไม่เป็นกรรมหรือว่ารูปจึงไม่ใช่กรรม เพราะเหตุว่ารูปไม่ใช่สภาพรู้ ตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า รูปธรรมทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นจักขุสภาพ จักขุสภาพก็ไม่เห็นอะไร โสตปสภาพก็ไม่ได้ยินเสียงอะไรเลย เป็นรูปชนิดหนึ่ง ซึ่งสามารถรับกระทบเฉพาะเสียง และเวลาที่เสียงปรากฏก็เพราะเหตุว่ามีนามธรรม คือ จิตและเจตสิกเกิดขึ้นรู้เสียงที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้นรูปทั้งหมดไม่ใช่กรรม เพราะเหตุว่ารูปไม่ใช่สภาพรู้ ไม่ใช่นามธรรม บางท่านก็อาจจะสงสัยว่า ถ้าไม่มีรูป กรรมจะมีได้ไหม แต่ถึงกระนั้นก็ตามรูปก็ไม่ใช่กรรม เพราะเหตุว่ารูปไม่ใช่สภาพรู้

จิตปรมัตถ์เป็นกรรมหรือเปล่า จิตเป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้ จิตเป็นสังขาร ธรรม ขณะที่จิตเกิดขึ้น จะต้องมียเจตสิกซึ่งเป็นนามธรรมเกิดร่วมด้วย แล้วแต่ว่าจะเป็นจิตประเภทใด จะมีเจตสิกเกิดร่วมกับจิตนั้นก็ประเภท แต่จิตเป็นแต่เพียงเป็นใหญ่ เป็นประธานในการรู้ ในขณะที่เห็น จิตเห็น แต่เวลาที่รู้สึกเป็นสุข หรือเป็นทุกข์ หรือเฉยๆ ไม่ใช่จิต เป็นเจตสิกประเภทหนึ่ง คือ เวทนาเจตสิก

ในขณะที่เห็นแล้วก็จำได้ว่า สิ่งที่เห็นเป็นอะไร สภาพที่จำก็ไม่ใช่จิต เป็นเจตสิก อีกประเภทหนึ่ง คือ สัญญาเจตสิก เพราะฉะนั้นจิตไม่ใช่กรรม

ถ้ากล่าวโดยกว้างอาจจะกล่าวได้ว่า จิตใดที่เป็นกุศล หรือจิตใดที่เป็นอกุศล ทำให้เกิดการกระทำ ที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรม จิตและเจตสิกที่เกิดร่วมกัน เป็นจิต ตูปปาท เป็นกรรม

แต่ถ้ากล่าวโดยเจาะจงแล้ว จิตซึ่งเป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้ ไม่ใช่ตัวกรรม ไม่ใช่สภาพที่เป็นสภาพที่กระทำกรรม แต่ว่าเจตสิกดวงหนึ่งในเจตสิก ๕๒ ดวง ซึ่งได้แก่ เจตนาเจตสิกเป็นกรรม เพราะเหตุว่า เจตนาเจตสิกเป็นสภาพธรรมที่มีลักษณะจงใจ ตั้งใจ ขวนขวาย หรือมุ่งหวัง คือ จัดสรรให้ธรรมที่สัมปยุตต์กับตนเป็นไปในอารมณ์

ลักษณะของเจตนาเจตสิก

ข้อความในพระอภิธรรมวิภาวินีฎีกา ปริจเฉทที่ ๒ แสดงลักษณะของเจตนาเจตสิก มีข้อความว่า

สภาพธรรมที่ชื่อว่า เจตนา เพราะอรรถว่า มุ่งหวัง คือ จัดสรรให้ธรรมที่สัมปยุตต์กับตนเป็นไปในอารมณ์ หรือถึงความชวนชวายในการปรุงแต่งสิ่งที่เป็นสังขตธรรม

ไม่ว่าท่านผู้ฟังจะคิดนึก จงใจ ตั้งใจที่จะทำอะไร ไม่ว่าทางกาย หรือทางวาจา ขณะนั้นให้ทราบว่าเป็นสภาพของเจตนาเจตสิกที่จงใจ ตั้งใจ ชวนชวายในการปรุงแต่งสิ่งที่เป็นสังขตะ ไม่สามารถปรุงแต่งนิพพานได้ เพราะเหตุว่านิพพานเป็นสภาพธรรมที่ไม่เกิด

เจตนาเจตสิกเกิดกับจิตทุกดวง

สำหรับเจตสิก ๕๒ ดวง มีเจตสิก ๗ ดวง ซึ่งเป็นสัพพจิตตสาธารณเจตสิก หมายความว่า เป็นเจตสิกซึ่งเกิดร่วมกับจิตทุกดวง จึงชื่อว่า สัพพจิตตสาธารณเจตสิก

เจตนาเจตสิกเป็นสัพพจิตตสาธารณเจตสิก คือ เกิดกับจิตทุกดวง ไม่ว่าจิตนั้นจะเป็นกุศล หรืออกุศล หรือวิบาก หรือกิริยา

เพราะฉะนั้นโดยชาติของเจตนา ซึ่งท่านผู้ฟังเคยเข้าใจ เพียงในลักษณะที่ว่าเป็นกุศลเจตนา หรือเป็นอกุศลเจตนา แต่ตามความจริงแล้ว เพราะเหตุว่าเจตนาเจตสิกเกิดกับจิตทุกดวง เพราะฉะนั้นลักษณะสภาพของเจตนาเจตสิกโดยชาติมีทั้ง ๔ ชาติ คือ เจตนาที่เป็นอกุศลก็มี เจตนาที่เป็นกุศลก็มี เจตนาที่เป็นวิบากก็มี เจตนาที่เป็นกิริยา คือ ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล และไม่ใช่วิบาก ก็มี

ตามเหตุผล ในเมื่อเจตนาเจตสิกเป็นสัพพจิตตสาธารณเจตสิก เกิดกับจิตทุกดวง เพราะฉะนั้นเจตนาเจตสิกก็ต้องมีครบทั้ง ๔ ชาติ คือ ที่เป็นอกุศลก็มี ที่เป็นกุศลก็มี ที่เป็นวิบากก็มี ที่เป็นกิริยาก็มี

เพราะฉะนั้น เจตนาไม่ใช่มีแต่กุศลเจตนาหรืออกุศลเจตนาเท่านั้น ไม่ว่าจิตใดจะเกิดที่ไหน ภูมิไหน ทำกิจอะไร เมื่อเป็นจิตเกิดขึ้น ในที่นั้นจะต้องมีเจตนาเจตสิกเป็นสัพพจิตตสาธารณเจตสิกเกิดร่วมด้วยทุกครั้ง

เจตนาเจตสิกเป็นสังขารชั้น

ถ้ากล่าวโดยชั้น เจตนาเจตสิกเป็นชั้นอะไร ชั้นมี ๕ คือ รูปชั้นหนึ่ง เวทนาชั้นหนึ่ง สัญญาชั้นหนึ่ง สังขารชั้นหนึ่ง วิญญูณชั้นหนึ่ง

รูปชั้น ได้แก่ รูปทุกประเภทเป็นรูปชั้น เวทนาชั้น ได้แก่ ความรู้สึก ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกดีใจเป็นโสมนัส เสียใจเป็นโทมนัส หรืออทุกข์ขมขื่น หรืออูเบกขา เฉยๆ ก็เป็นเวทนาชั้น

เพราะฉะนั้นเจตสิกที่นอกจากเวทนาเจตสิกและสัญญาเจตสิกแล้ว ก็เป็นสังขารชั้น เพราะฉะนั้นเจตนาเจตสิกเป็นชั้นอะไร เป็นสังขารชั้น เป็นสภาพธรรมที่ปรุงแต่งยิ่งกว่าสังขารชั้นอื่น

เพราะฉะนั้นในปัจจุสมุปาทจึงแสดงว่า อวิชชาเป็นปัจจัยแก่สังขาร ซึ่งหมายความว่าถึงปัญญากิสังขาร ได้แก่ เจตนาเจตสิกที่เกิดกับกามาวจรกุศลและรูปาวจรกุศล อปัญญากิสังขาร ได้แก่ เจตนาเจตสิกที่เกิดกับอกุศลจิต อเนญชากิสังขาร ได้แก่ เจตนาเจตสิกที่เกิดกับอรุพกุศล คือ อรูปาวจรกุศล ๔ ดวง เพราะเหตุว่าสำหรับปัญญากิสังขารนั้นรวมกามาวจรกุศลและรูปาวจรกุศลทั้ง ๒ เพราะเหตุว่ายังเป็นกุศลที่เป็นไปในรูป ไม่ว่าจะเป็นกามาวจรกุศลหรือรูปาวจรกุศล ก็เป็นปัญญากิสังขาร

เมื่อจัดโดยชั้น เจตนาเป็นสังขารชั้น พระผู้มีพระภาคเมื่อทรงจำแนกสังขารชั้นตรัสว่า

ชื่อว่า สังขาร เพราะอรรถว่า ปรุงแต่งสิ่งที่เป็นสังขตะ ทรงแสดงไว้ด้วยคำว่า จักขุสัมผัสผัสสาเจตนา ดังนี้ เป็นต้น ในสุดตันตภาชนีย์ ในวิภังคปกรณ์ เพราะเป็นประธานในการปรุงแต่ง

เพราะฉะนั้นท่านผู้ฟังก็จะสังเกตลักษณะสภาพของเจตนาเจตสิก ซึ่งเป็นกัมมะ เป็นปัจจัย เป็นกัมมปัจจัยได้ว่า เจตนาอันนี้มีการมุ่งหวัง คือ เป็นสภาพลักษณะที่จงใจ หรือตั้งใจเป็นลักษณะ ซึ่งมีข้อความอุปมาว่า เหมือนกับลูกมือผู้เป็นหัวหน้า หรือว่าผู้ที่เป็นนายช่างไม้ใหญ่เป็นต้น ย่อมยังกิจของตนและกิจของคนอื่นให้สำเร็จ คือ เป็นสภาพธรรมที่ถึงความชวนชววยในการปรุงแต่งสิ่งที่เป็นสังขตะ

เจตนาเจตสิกเป็นกัมมปัจจัย

ท่านผู้ฟังคงจะพิจารณาเปรียบเทียบได้ ลักษณะของเหตุปัจจัย สภาพธรรมที่เป็นเหตุ ได้แก่ โลกเจตสิก เป็นเหตุให้เกิดพอใจ ยินดี ต้องการ แต่โลกเจตสิกไม่ใช่เจตนาเจตสิก แต่เมื่อมีความยินดี มีความพอใจ มีความต้องการเกิดขึ้น ในขณะนั้นมีสภาพที่ชวนชววย จงใจ หรือตั้งใจรวมอยู่ด้วย

แต่ถ้าถ้ามัวถึงเจตนาเจตสิกซึ่งเป็นกรรม เป็นสภาพธรรมที่ชวนชววยในการปรุงแต่ง จึงเป็นกัมมปัจจัย ก็จะเห็นได้ว่า เพราะเจตนาเจตสิกเกิดกับจิตทุกดวง ทุกประเภท ทุกชาติ ทุกภูมิ เพราะฉะนั้นสำหรับกัมมปัจจัย ก็จำแนกออกได้เป็น ๒ อย่าง คือ เป็นสหชาตกัมมปัจจัยหนึ่ง เป็นน่านักขณิกกัมมปัจจัยหนึ่ง

สำหรับ “สหชาตกัมมปัจจัย” ได้แก่ เจตนาเจตสิกที่เกิดร่วมกับจิตทุกดวง โดยเจตนาเจตสิกเป็นปัจจัย และจิต และเจตสิกอื่น ๆ ที่เกิดร่วมกัน ในขณะเดียวกัน เป็นปัจจัยอุปัน

หมายความว่า ในจิตดวงหนึ่ง ที่มีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย เมื่อเจตนาเจตสิกเป็นกัมมปัจจัย จิตและเจตสิกอื่นที่เกิดร่วมกับเจตนาอันนี้ก็เป็นปัจจัยอุปัน คือ เป็นสภาพธรรมที่เกิดเพราะกัมมปัจจัยนั้น

นอกจากนั้นรูปก็เป็นปัจจัยอุปันด้วย เพราะเหตุว่า ขณะใดที่จิตและเจตสิกเกิดย่อมมีจิตตชรูปเกิดร่วมด้วย มิฉะนั้นแล้วการกระทำกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ แต่ที่มีการกระทำที่เป็นกุศลกรรมบ้าง หรือว่าอกุศลกรรมบ้าง ก็

เพราะเหตุว่าเจตนาเจตสิกเกิดร่วมกับจิตและเจตสิกในขณะนั้น เป็นปัจจัยให้รูปที่เกิด เพราะจิตในขณะนั้นกระทำกายกรรม หรือวจีกรรมที่เป็นกุศลหรืออกุศล

สำหรับสหชาตกัมมปัจจัย

ได้แก่ เจตนาเจตสิกซึ่งเป็นกัมมปัจจัยเกิดพร้อมกับปัจจัยอุปบันณธรรม คือ เกิดพร้อมกับจิตและเจตสิกอื่น ๆ ซึ่งเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วยในขณะนั้น ไม่ว่าจะ เป็นชาติกุศล หรือชาติอกุศล หรือชาติวิบาก หรือชาติกิริยากก็ตาม

เพราะฉะนั้นสหชาตกัมมปัจจัย ได้แก่ เจตนาเจตสิกที่เกิดกับจิต ๘๙ ดวง และเจตสิกอื่น ๆ ซึ่งเกิดร่วมกันในขณะนั้น และรูปซึ่งเกิดขึ้นเพราะจิตและเจตสิกใน ขณะนั้น ซึ่งก็ต้องเกิดเพราะเจตนาที่เกิดร่วมด้วยในขณะนั้นเป็นกัมมปัจจัยด้วย

รูปมีสมมุฐาน ๔

รูปมีสมมุฐาน ๔ คือ บางรูปมีกรรมเป็นสมมุฐาน บางรูปมีจิตเป็นสมมุฐาน บางรูปมีอุตุเป็นสมมุฐาน บางรูปมีอาหารเป็นสมมุฐาน แต่ละกลุ่ม ๆ

รูปใดซึ่งเกิดเพราะกรรม รูปนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะจิต เพราะอุตุ หรือเพราะ อาหาร

รูปใดซึ่งเกิดเพราะจิต รูปนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะกรรม หรือเพราะอุตุ หรือ เพราะอาหารเป็นสมมุฐาน

เพราะฉะนั้นแต่ละรูป แต่ละกลุ่มของรูป ก็ต้องมีสมมุฐานของตน ๆ

และสำหรับปัจจัยที่ ๑๓ คือ กัมมปัจจัย แสดงแล้วว่า รูปต้องเกิดเพราะกรรม เป็นปัจจัย

ในขณะที่จิตเกิดขึ้นดวงหนึ่ง ๆ เว้นทวิปัญญวิญญาณแล้ว มีจิตตชรูปเกิดร่วม ด้วย เพราะฉะนั้นในขณะที่จิตเกิดขึ้น ไม่ได้เกิดแต่เฉพาะจิต มีเจตสิกเกิดร่วม ด้วย ทั้งจิตและเจตสิกเป็นจิตตูปาท เป็นสมมุฐานที่จะให้รูปเกิดขึ้น เป็นจิตตชรูป

จิตที่มีเจตสิกเกิดร่วมด้วยเพียง ๗ ดวง

ขณะนี้ จิตเกิดขึ้นดวงหนึ่ง มีเจตสิกเกิดร่วมด้วยอย่างน้อยที่สุด ๗ ดวง สำหรับทวิปัญญวิญญาน ไม่เป็นสมุฏฐานให้เกิดรูป เพราะเหตุว่าเป็นจิตที่มีกำลังอ่อน

เพราะฉะนั้นที่จิตจะเป็นปัจจัยให้รูปเกิดขึ้นได้ ต้องเป็นจิตที่มีเจตสิกเกิดร่วมด้วยมากกว่า ๗ ดวง

อย่างโลกมุลจิตเกิดขึ้น มีเจตสิกเกิดร่วมด้วยมากกว่า ๗ ดวง ในขณะนั้นมีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย เพราะฉะนั้นในขณะนั้นที่โลกมุลจิตเกิด มีจิตตชรูปเกิดพร้อมอุปาทาขณะของโลภมุลจิต ซึ่งเจตสิกทุกดวงที่เกิดพร้อมกับโลภมุลจิตนั้น ก็เป็นปัจจัยให้จิตตชรูปเกิดร่วมด้วย

เพราะฉะนั้นจิตตชรูปเกิดเพราะจิตและเจตสิกเป็นสมุฏฐาน ไม่ใช่เพราะจิตเป็นสมุฏฐานอย่างเดียว

นี่คะ ชีวิตประจำวันจริงๆ

เจตนาเจตสิกเป็นสหชาตกัมมปัจจัยต่อจิตตชรูป

ประวิทย์ ถ้าเป็นชวนจิต เจตนาในชวนจิตเป็นกัมมปัจจัยของรูปด้วยหรือเปล่า

สุ. ตัวเจตนาเป็นกัมมปัจจัย แต่รูปเป็นรูปซึ่งเกิดเพราะจิตและเจตสิกทั้งหมด เพราะฉะนั้นจิตตชรูปในขณะนั้นต้องเกิดเพราะเจตนาเจตสิกเป็นปัจจัยด้วย ถ้าจะกล่าวโดยเป็นกัมมปัจจัย โดยเป็นสหชาตกัมมปัจจัย

ใช้คำว่า “กรรม” “กัมมปัจจัย” แต่เป็นปัจจัยให้จิตตชรูปเกิด โดยความหมายของสหชาตกัมมปัจจัย

กัมมปัจจัย ๒ อย่าง

ถ้าจะให้จำง่าย ๆ เจตนาเจตสิกเป็นกัมมปัจจัย แต่กัมมปัจจัยจำแนกออกเป็น ๒ อย่าง เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจกัมมปัจจัยทั้ง ๒ อย่างให้ละเอียด คือ เจตนาเจตสิกที่เกิดกับจิตทุกดวง เป็นสหชาตกัมมปัจจัยแก่จิตและเจตสิกอื่น ๆ ซึ่งเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย

และนอกจากจะเป็นปัจจัยให้จิตและเจตสิกอื่น ๆ เกิดร่วมด้วยแล้ว ยังเป็นปัจจัยให้รูปเกิดร่วมด้วย และรูปซึ่งเกิดในขณะนั้น คือ จิตตชรูป เพราะเหตุว่าจิตเป็นสมุฏฐานให้เกิดรูปได้ นอกจากทวิปัญจวิญญาณ ๑๐ ดวง

ซึ่งแม้ว่าจะมีเจตนาเจตสิกเกิดกับทวิปัญจวิญญาณ ๑๐ ดวงก็จริง แต่ว่าลักษณะสภาพของทวิปัญจวิญญาณเป็นจิตที่อ่อน ไม่มีกำลัง เพราะเหตุว่าเกิดเพราะเจตสิกเพียง ๗ ดวงเท่านั้นเป็นปัจจัย เพราะฉะนั้นแม้ทวิปัญจวิญญาณจะมีเจตนาเจตสิกเป็นกัมมปัจจัย แต่ก็ไม่เป็นปัจจัยให้จิตตชรูปเกิด

เวลาที่จิตที่มีกำลังที่ไม่ใช่ทวิปัญจวิญญาณเกิดขึ้น จะเป็นปัจจัยให้จิตตชรูปเกิด แล้วก็มีเจตนาเจตสิกเป็นกัมมปัจจัย เพราะฉะนั้นเจตสิกนั้นซึ่งเป็นกัมมปัจจัยก็เป็นปัจจัยให้จิตตชรูปเกิดด้วย ชื่อว่าจิตตชรูป แต่เกิดขึ้นเพราะจิตและเจตสิกทั้งหมด ซึ่งก็หมายความว่าต้องเกิดเพราะเจตนาเจตสิกซึ่งเกิดร่วมด้วยเป็นกัมมปัจจัยด้วย แต่เป็นสหชาตกัมมปัจจัย

จิตตชรูปเกิดแม้ขณะตื่นนอนหลับ

ขณะที่กำลังนอนหลับ มีจิตตชรูปเกิด เว้นทวิปัญจวิญญาณ ๑๐

สำหรับปฏิสนธิจิต ไม่เป็นปัจจัยให้จิตตชรูปเกิด เพราะเหตุว่า ขณะปฏิสนธิดับไปเนิ่นนานแล้ว ไม่ใช่ชีวิตประจำวัน

แต่ชีวิตประจำวันมีทวิปัญญาญาณ คือ จิตเห็น จิตได้ยิน จิตได้กลิ่น จิตลิ้มรส จิตรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสทางกาย รวม ๑๐ ดวง เกิดอยู่บ่อย ๆ เป็นประจำ จิต ๑๐ ดวงนี้เท่านั้นในชีวิตประจำวัน ที่ไม่เป็นปัจจัยให้จิตตชรูปเกิด

เพราะฉะนั้นในขณะที่นอนหลับสนิท ก็ต้องมีจิตตชรูปเกิด ในขณะที่ฝันมี จิตตชรูปเกิดใหม่ มี

ในขณะที่ มีจิตตชรูปเกิดใหม่ มี และในจิตต่าง ๆ เหล่านั้น ก็มีเจตนาเจตสิก เกิดร่วมด้วยเป็นกัมมปัจจัย

เพราะฉะนั้นเจตนาเจตสิกที่เป็นกัมมปัจจัย และเจตสิกอื่นๆ และจิต เป็นปัจจัย ให้จิตตชรูปเกิด

สำหรับสหชาตกัมมปัจจัย หมายความว่าเจตนาเจตสิกที่เกิดกับจิตทุกดวง

ชื่อว่าสหชาตกัมมปัจจัย เพราะเหตุว่าเกิดพร้อมกันกับปัจจัยุปัน

เจตนาเจตสิกเป็นนันทกณิกกัมมปัจจัย

กัมมปัจจัยอีกประเภทหนึ่ง คือ “นันทกณิกกัมมปัจจัย” ได้แก่ เจตนาเจตสิกซึ่งเป็นกัมมปัจจัย ทำให้ปัจจัยุปัน คือ ผลของกัมมปัจจัยนั้น เกิดขึ้นต่าง ขณะกัน คือไม่ใช่เกิดพร้อมกับเจตนาเจตสิกเหมือนอย่างสหชาตกัมมปัจจัย แต่ว่าทำให้ผลของเจตนาเจตสิกซึ่งเป็นกัมมปัจจัยนั้นเกิดขึ้นต่างขณะกัน ไม่ใช่ในขณะเดียวกัน จึงชื่อว่า “นันทกณิกกัมมปัจจัย”

เป็นกัมมปัจจัยที่ทำให้ผลคือ วิบากจิตและเจตสิก และกัมมชรูป เกิดขึ้นในภายหลัง เมื่อเจตนาซึ่งเป็นกรรมนั้นดับแล้ว

เพราะฉะนั้นสำหรับนันทกณิกกัมมปัจจัย ก็ได้แก่ เจตนาในกุศลจิตและในอกุศลจิตเท่านั้น ไม่ใช่เจตนาในจิตซึ่งเป็นวิบาก หรือเจตนาในจิตซึ่งเป็นกิริยา

ถ้าเจตนาในจิตซึ่งเป็นวิบากหรือเจตนาในจิตที่เป็นกิริยาแล้ว เป็นสหชาตกัมมปัจจัย

แต่ถ้าเป็นเจตนาในกุศลจิตและอกุศลจิตแล้ว เป็นน่านักขณิกกัมมปัจจัย เพราะเหตุว่าเมื่อจิตและเจตสิก และเจตนาขึ้นดับแล้ว ก็เป็นปัจจัยให้วิบากจิตและเจตสิกเกิดขึ้นในภายหลัง ต่างขณะกัน ไม่ใช่ในขณะเดียวกัน

กรรมทำให้วิบากจิตและเจตสิกเกิด

กรรมซึ่งเป็นนามธรรมเป็นเจตนาเจตสิก เป็นปัจจัยทำให้ปัจจัยปัณ คือ วิบากจิตและรูปเกิดขึ้น

โดยมากทุกท่านมักจะเห็นผลของกรรมเฉพาะแต่รูป ไม่ได้ทราบว่า แท้ที่จริงแล้วสภาพธรรมซึ่งเป็นนามธรรม ซึ่งรับผลของกรรม ซึ่งเป็นวิบากนั้น มี แต่เวลาที่ท่านผู้ฟังมักจะพูดกันว่า นี่เป็นผลของกรรม หรือนั่นเป็นผลของกรรม ท่านก็จะนึกถึงในด้านของวัตถุ เช่นในเรื่องของรูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ โภคสมบัติ ถ้าเป็นผลของกุศลกรรม หรือถ้าเป็นผลของอกุศลกรรม ก็มักจะคิดถึงในเรื่องของรูปธรรมเท่านั้น คือ ในเรื่องของรูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ หรือว่าความวิบัติของโภคทรัพย์ต่างๆ แต่ให้ทราบว่าสภาพธรรมที่เป็นปัจจัยปัณ เป็นผลของกรรม เป็นนามธรรมด้วย คือ จิตและเจตสิกซึ่งเป็นวิบากจิต

น่านักขณิกกัมมปัจจัย

ถ้าทราบว่า เหตุ คือ เจตนาเจตสิกเกิดร่วมกับกุศลจิต หรืออกุศลจิต เป็นเหตุให้เกิดกายกรรมและวจีกรรมที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง มี แม้ว่าดับไปแล้ว ใครจะคิดว่าไม่ให้ผล ก็เพราะเหตุว่า ไม่รู้ว่ากรรมได้แก่เจตนาเจตสิกซึ่งเกิดกับกุศลจิตและอกุศลจิต

แต่ถ้าเข้าใจว่า กรรม คือ เจตนาเจตสิกที่เป็นน่านักขณิกกัมมปัจจัย ต้องเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม แม้ว่าดับไปแล้ว ก็เป็นปัจจัยที่จะทำให้วิบากจิตเกิดขึ้นในภายหลัง ผู้นั้นก็ย่อมเป็นผู้ที่เชื่อในเรื่องของกรรมและในเรื่องผลของกรรมว่า เป็น

สิ่งซึ่งเป็นอนาคต ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา เพราะเหตุว่าเมื่อเหตุมี เมื่อปัจจัยมี ปัจจัยปัจจุบัน คือ ผลของเหตุนั้นก็ต้องมีด้วย

ไม่พ้นไปจากกรรม

ข้อความในอัฐสาลินี จิตตูปาทกัณฑ์ มีข้อความที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ไม่ว่าในอากาศ ไม่ว่าในกลางทะเล ไม่ว่าจะไปสู่ระหว่างภูเขา ย่อม
ไม่มีภูมิประเทศที่สัตว์สถิตอยู่แล้ว จะพึงพ้นไปจากบาปกรรมได้ แม้นี้ชื่อว่า “กรรม
นิยาม” นั่นเอง

สำหรับเรื่องที่จะทำให้พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้คือ

ไม่ว่าในอากาศ ไม่ว่าในกลางทะเล ไม่ว่าจะไปสู่ระหว่างภูเขา ย่อมไม่
มีภูมิประเทศที่สัตว์สถิตอยู่แล้ว จะพึงพ้นไปจากบาปกรรมได้

มีข้อความแสดงว่า สำหรับไม่ว่าในอากาศ คือ

ในกาลแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไฟไหม้บ้านใกล้ประตูเมืองสาวัตถี ต่อนั้น
กระจุกหญ้าติดไฟขึ้นไปสวมคอกาซึ่งบินไปทางอากาศ กานั้นร้อง ตกตายบนแผ่นดิน

ซึ่งเมื่อภิกษุได้ทราบมูลเรื่องนี้แล้วพระผู้มีพระภาคเจ้าในพระวิหารเชตวัน พระผู้
มีพระภาคตรัสว่า

ข้อนี้มีใช้ผู้อื่นกระทำ เป็นกรรมที่เขาเหล่านั้นแหละกระทำไว้

แล้วได้ทรงนำเอาอดีตนิทาน คือ เรื่องในครั้งก่อนมาตรัสแสดงว่า

กาเป็นคนในชาติก่อน เมื่อไม่สามารถที่จะฝึกโคโกงตัวหนึ่งได้ ก็ผูก ใช้คำว่า
เข็นไปไม้แห่งสวมคอ แล้วจุดไฟ โคตายด้วยไฟนั้นแหละ บัดนี้ กรรมนั้นไม่อาจจะ
ปล่อยกา นั้น แม้ไปอยู่ทางอากาศ

สำหรับ ไม่ว่าในกลางทะเล

เป็นเรื่องของหญิงผู้หนึ่งซึ่งโดยสารมาในเรือลำหนึ่ง เรือลำนั้นไม่สามารถจะ
แล่นต่อไปได้ หยุดนิ่งอยู่ในมหาสมุทร ทุกคนไม่ทราบว่าจะอย่างไรจึงจะรอดชีวิต
ได้ ก็ได้เสียงจับสลากหาผู้ที่เป็นกาลกิณี สลากนั้นก็ตกไปในมือของภรรยาของนาย

เรือ ซึ่งทำให้ผู้หญิงคนนั้นถูกจับโยนลงน้ำไป แต่นายเรือกล่าวว่า ตนไม่สามารถจะเห็นนางนี้ลอยอยู่ในน้ำได้ จึงให้เอาหม้อบรรจุทรายผูกคอ แล้วให้โยนลงไปที่ไหนตนเองเรือก็แล่นออกไปได้ เหมือนดังลูกศรที่ชัดไปฉะนั้น

เมื่อพระภิกษุกราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาค พระองค์ก็ได้ทรงพยากรณ์อดีตกรรมของผู้หญิงนั้นว่า

ในชาติก่อน หญิงนั้นก็เป็นผู้หญิงคนหนึ่ง มีสุนัขเลี้ยงตัวหนึ่ง ซึ่งไม่ว่าผู้หญิงคนนี้จะไปที่ไหน สุนัขนั้นก็ติดตามไป จนกระทั่งพวกชาวบ้านพากันเยาะเย้ยว่า พรานสุนัขของพวกเราออกแล้ว ซึ่งทำให้ผู้หญิงคนนั้นรู้สึกอึดอัด เพราะว่าไม่สามารถที่จะห้ามสุนัขนั้นไม่ให้ติดตามได้ ก็เลยเอาหม้อบรรจุทรายผูกคอสุนัขโยนลงน้ำไป

เพราะฉะนั้นกรรมนั้นจึงไม่ให้เพื่อจะปล่อยเธอลงในกลางทะเล ก็ต้องถูกหม้อบรรจุทรายผูกคอแล้วโยนลงน้ำ

สำหรับข้อความที่ว่า ไม่ว่าจะเข้าไปสู่ระหว่างภูเขา

พระผู้มีพระภาคตรัสแสดงอดีตกรรมของภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งภิกษุรูปนี้อยู่ในถ้ำแล้วมียอดภูเขาใหญ่ตกมาปิดปากถ้ำไว้ ในวันที่ ๗ ยอดภูเขาใหญ่ที่ตกลงมาปิดประตูนั้นจึงได้กลิ้งออกไปได้

ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสแสดงอดีตกรรมของภิกษุรูปนี้ว่า เคยเป็นเด็กเลี้ยงโคในชาติก่อน แล้วได้ปิดปากประตูขังเหยี่ยว ซึ่งเข้าไปในรู แล้วในวันที่ ๗ ก็มาเปิดให้ เหยี่ยวก็ตกใจกลัวตัวสั่นออกไป แต่เขาก็ไม่ได้ฆ่า เพราะฉะนั้นกรรมนั้นก็เพียงให้ผล ให้ภิกษุนั้นติดอยู่ในซอกเขาถึง ๗ วัน

แม้จะชื่อว่า “กรรมนิยาม” นั้นเอง เพราะเหตุว่า นิยามมี ๕ อย่าง ได้แก่

พีชนิยาม หรือพีชนิยาม กำหนดที่แน่นอนของพืช ๑

อตุณิยาม กำหนดที่แน่นอนของฤดูกาล ๑

กรรมนิยาม กำหนดที่แน่นอนของกรรม ๑

ธรรมนิยาม กำหนดที่แน่นอนของธรรมดา ๑

จิตตนิยาม กำหนดที่แน่นอนของจิต ๑

ตามข้อความในอัฐสาลินี อรรถกถาพระอัมมสังคินีปกรณ์ จิตตูปปาตกัณฑ์

นิยาม ๕ ... กรรมนิยาม

ข้อความในอัฐสาลินี อรรถกถาพระอัมมสังคินีปกรณ์ จิตตูปปาตกัณฑ์ ว่าด้วย นิยาม มีข้อความว่านิยาม ๕ อย่าง คือ

พืชนิยาม หรือ พืชนิยาม ๑ อุตุนิยาม ๑ กรรมนิยาม ๑ ธรรมนิยาม ๑ จิตตนิยาม ๑

ในบรรดานิยามทั้ง ๕ นั้น การที่พืชนั้น ๆ ให้ผล เหมือนกันกับพืชนั้น ๆ เช่น ดอกทานตะวันหันหน้าไปหาพระอาทิตย์ ชื่อว่า “พืชนิยาม” คือ เป็นธรรมดา หรือ ธรรมเนียมของพืชชนิดนั้น ๆ ไม่เปลี่ยนแปลง

สำหรับ “อุตุนิยาม” มีคำอธิบายว่า การที่ต้นไม้ นั้น ๆ ติดดอกผลและใบอ่อน พร้อม ๆ กันในสมัยนั้น ๆ ชื่อว่า อุตุนิยาม หน้าทุเรียน หน้ามะม่วง ไม่สลับกัน นั่นคือ อุตุนิยาม

สำหรับ “กรรมนิยาม” คือว่าการที่กรรมนั้น ๆ ให้วิบากเหมือนกันกับกรรมนั้น ๆ นั้นเดียว อย่างนี้คือ ถ้ากุศลกรรมประกอบด้วยปัญญา ก็ให้ผลเป็นวิบากที่ประกอบด้วยปัญญา หรือว่ากุศลกรรมที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ก็ให้ผล คือ วิบากที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา นี้ชื่อว่า “กรรมนิยาม”

นอกจากนั้นก็ได้แสดงเรื่อง “กรรมนิยาม” อีกอย่างหนึ่ง คือ วิบาก ย่อมเป็นไปตามกรรม ดังที่ได้กล่าวถึงแล้วว่า มีไฟไหม้ใกล้ทวารกรุงสาวัตถี มีกระจุกหญ้าติดไฟขึ้นไปสวมคอกาซึ่งบินไปทางอากาศ นั่นก็เป็น “กรรมนิยาม”

สำหรับ “ธรรมนิยาม” คือ ในกาลที่พระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลายทรงถือปฏิสนธิ ในกาลที่ทรงออกจากครรภ์พระมารดา ในกาลที่ทรงตรัสรู้พระอภิสัมโพธิญาณ ในกาลที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศพระธรรมจักร ในกาลที่ทรงปลงพระชนมายุสังขาร และในกาลที่ปรินิพพาน หมั่นโลกธาตุหวั่นไหว ชื่อว่า “ธรรมนิยาม”

สำหรับ “จิตตนิยาม” มีข้อความว่า

เมื่ออารมณ์กระทบกับปสาทรูป ใคร ๆ ที่จะเป็นผู้กระทำหรือผู้สั่งให้กระทำว่า “เจ้านะ จงชื่อว่าอาวัชชนะ ...ตลอดไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึง... เจ้านะจงชื่อว่าชนะ” ดังนี้ ย่อมไม่มี คือ สภาพธรรมไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใคร เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้นเป็นไปโดยธรรมชาติของตน ๆ นั่นเอง ตั้งแต่กาลที่อารมณ์กระทบกับปสาท จิตก็เกิดดับสลับต่อกัน ชื่อว่า “จิตตนิยาม”

พระโลศกติสสเถระ

ข้อความในอรรถกถาชาดก เอกนิบาต อรรถกถาอัสถกามวรรคที่ ๕ อรรถกถาโลศกชาดกที่ ๑

ในครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภพระโลศกติสสเถระ และได้ตรัสประวัติของท่าน ซึ่งประวัติโดยย่อของท่านมีว่า

ท่านพระโลศกติสสเถระเป็นบุตรของชาวประมงคนหนึ่ง ในแคว้นโกศล เป็นผู้ทำลายตระกูลวงศ์ของตน เพราะว่าตั้งแต่ท่านเกิดมาในครรภ์มารดานั้น ครอบครัวยของท่านก็ประสบภัยพิบัติเรื่อยมา บ้านเรือนถูกไฟไหม้ถึง ๗ ครั้ง

คนสมัยนี้มีไหม อาจจะมีก็ได้ ก็เป็นชีวิตธรรมดา แล้วแต่กรรมของใครจะให้ผลอย่างไร เมื่อไร

ถูกพระราชาประหารสิ้นไหม ๗ ครั้ง

ครั้งนั้น มารดาบิดาของท่านเลี้ยงชีพมาโดยแร้นแค้น พอกท้องแก่ก็คลอด ณ ที่แห่งหนึ่ง แต่ธรรมดา ท่านผู้เป็นสัตว์เกิดมาในภพสุดท้าย คือผู้ที่จะเป็นพระอรหันต์นั้น ใครๆก็ไม่อาจทำลายได้ เพราะมีอุปนิสัยแห่งอรหัตผล

การสะสมคุณธรรมทั้งหลายที่จะเป็นพระอรหันต์ รุ่งเรืองอยู่ในใจเหมือนดวงประทีปภายในหม้อ ฉะนั้น

มารดาได้เลี้ยงท่านมาจนถึงในเวลาที่ท่านวิ่งเที่ยวไปได้ ก็เอากะโหล่ดินเผาใบหนึ่งใส่มือให้ แล้วเสือกไล่ ด้วยคำว่า ลูกเอ๋ย เจ้าจงไปสู่วิถีแห่งนั้นเถิด ดังนี้แล้วหลบหนีไป

ตั้งแต่นั้นมา ท่านก็อยู่อย่างเดียวดาย เพียวหากินไปตามประสา หลับนอน ณ ที่แห่งหนึ่ง ไม่ได้อาบน้ำ ไม่ได้ปรนนิบัติร่างกาย ดูเหมือนปีศาจคลุกฝุ่น เลี้ยงชีวิตมาด้วยความลำบาก ท่านเจริญเติบโตมาจนกระทั่งอายุ ๗ ขวบโดยลำดับ เลือกเม็ดข้าวกินทีละเม็ดเหมือนกา ในที่สำหรับเทน้ำล้างหม้อ ใกล้ประตูเรือนแห่งหนึ่ง

ความทุกข์ยากจนเป็นผลของอกุศลกรรม ไม่ว่าในอดีตสมัยหรือในอนาคต หรือแม้ในสมัยนี้ ก็มีผู้ที่มีความยากลำบาก ถ้าจะเทียบกับท่านพระโลศกติสสเถระ จะเห็นได้ว่า ตอนเป็นเด็กอายุ ๗ ขวบ ท่านถึงกับเลือกเม็ดข้าวกินทีละเม็ดเหมือนกา ในที่สำหรับเทน้ำล้างหม้อ ใกล้ประตูเรือนแห่งหนึ่ง

ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรเที่ยวบิณฑบาตอยู่ในเมืองสาวัตถี เห็นท่านแล้วรำพึงว่า เด็กคนนี้น่าสงสารนัก เป็นชาวบ้านไหนหนอ ท่านพระสารีบุตรแผ่เมตตาจิตไป ท่านเพิ่มยิ่งขึ้น แล้วเรียกให้มาหา ถ้ามถึงพ่อแม่ เมื่อได้ทราบพ่อแม่ทั้งไป ก็ถามว่า ท่านจักบวชไหม ท่านก็ตอบว่า อยากบวช ซึ่งท่านพระสารีบุตรก็ได้ให้ของเคี้ยว ของบริโภคแก่ท่าน แล้วพาไปวิหาร อาบน้ำให้เอง ให้บรรพชา จนอายุครบ จึงให้อุปสมบท

ในตอนแก่ท่านมีชื่อว่า "โลศกติสสเถระ" เป็นพระไม่มีบุญ มีลาภน้อย

เล่ากันว่า แม้ในคราวอสทิสทาน ท่านก็ไม่เคยได้ฉันเต็มท้อง ได้ขบฉันเพียงพอจะสืบทอดชีวิตไปได้เท่านั้น เพราะเมื่อใครใส่บาตรท่านเพียงข้าวต้มกระวยเดียว บาตรก็ปรากฏเหมือนเต็มเสมอขอบแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นคนทั้งหลายก็สำคัญว่า บาตรของภิกษุรูปนี้เต็มแล้ว เลยถวายองค์หลังๆ

สำหรับอสทิสทาน คือ ทานที่ไม่มีใครเหมือน คือเป็นทานที่มิหาพาร้าง

ในสมัยต่อมา ท่านเจริญวิปัสสนา แม้จะดำรงอยู่ในพระอรหันต์อันเป็นผลขั้นเลิศ ก็ยังคงมีลาภน้อย ครั้นเมื่ออายุสังขารของท่านล่วงรอยทชุดโทรมลง โดยลำดับ ก็ถึงวันที่ปรินิพพาน

ท่านพระสารีบุตรคำนึงอยู่ ถึงถึงการปรินิพพานของท่าน จึงดำริว่า พระโลศกติสสเถระนี้จักปรินิพพานในวันนี้ เราควรให้อาหารแก่เธอจนพอ

เมื่อท่านคิดอย่างนี้แล้ว ท่านก็ได้พาพระโสกตีสสเถระเข้าไปสู่เมืองสาวัตถี เพื่อ
บิณฑบาต เพราะเหตุว่าท่านพระสารีบุตรพาท่านพระโสกตีสสเถระไปด้วย ท่านพระ
สารีบุตรเลยไม่ได้แม้เพียงการยกมือไหว้ ในเมืองสาวัตถีอันมีผู้คนมากมาย

พระเถระจึงกล่าวว่า อาวุโส เธอจงไปนั่งคอยอยู่ที่โรงฉันเถิด ดังนี้แล้วก็ได้ส่งท่าน
กลับไป

พอพระเถระมาจากที่นั่นเท่านั้น พวกมนุษย์ก็พูดกันว่า พระผู้เป็นเจ้ามาแล้ว
แล้วก็ได้นิมนต์ให้ท่านพระสารีบุตรนั่งเหนืออาสนะ ให้ฉันภัตตาหาร

พระเถระก็ส่งอาหารที่ได้แล้วนั้นให้คนเหล่านั้นไป บอกว่า พวกเธอจงให้ภิกษุนี้
แก่พระโสกตีสสเถระ แต่ว่าคนที่รับภัตรคืออาหารนั้นไปก็ลืมพระโสกตีสสเถระ พากัน
กินเสียหมด

ไม่มีทางที่จะบริโภคอาหารได้เต็มท้องเลย ซึ่งก็จะได้ทราบว่าเป็นอดีตชาติท่านได้
ทำกรรมอะไรไว้

เมื่อท่านพระสารีบุตรเดินไปถึงวิหาร ท่านพระโสกตีสสเถระก็ไปนมัสการท่าน
พระสารีบุตร

ท่านพระสารีบุตรก็ถามว่า อาวุโส คุณได้อาหารแล้วหรือ?

ท่านตอบว่า ไม่ได้ดอกครับ

พระเถระถึงความสงสัย เมื่อท่านดูเวลา ก็เห็นว่า ยังไม่ล่วงเลยกาลที่จะ
บริโภคจึงให้พระโสกตีสสเถระนั่งรอในโรงฉัน แล้วก็ไปสู่พระราชวังของพระเจ้าโกศล
พระราชารับสั่งให้รับบาตรของพระเถระ ทรงพิจารณาว่า ขณะนี้มีใช้กาลแห่งภัตร
จึงรับสั่งให้ถวายของหวาน ๔ อย่างจนเต็มบาตร ท่านพระสารีบุตรรับบาตรกลับไป
ที่วิหาร เรียกพระโสกตีสสเถระมาแล้วบอกว่า ให้ฉันของหวาน ๔ อย่างนี้โดยที่ท่านถือ
บาตรยืนอยู่ แล้วให้ท่านพระโสกตีสสเถระนั่งฉัน ท่านพระโสกตีสสเถระมีความยำ
เกรงในท่านพระสารีบุตร เห็นว่าท่านจะลำบากในการยืนถือบาตรแล้วให้ท่านนั่งฉัน
เพราะฉะนั้นท่านก็ไม่ฉัน

แต่ท่านพระสารีบุตรกล่าวกะท่านว่า ท่านผู้มีอายุตีสสเถระ ผมจะยืนถือบาตรไว้
คุณจงนั่งฉัน ถ้าผมปล่อยบาตรจากมือ บาตรต้องไม่มีอะไร

ลำดับนั้น ท่านพระโสกตีสสเถระ เมื่อท่านพระสารีบุตรผู้เป็นอัครสาวกยืนถือบาตรไว้ให้ จึ่งนั่งฉันของหวาน ๔ อย่าง ของหวาน ๔ อย่างนั้นไม่ถึงความหมดสิ้น ด้วยกำลังแห่งฤทธิ์ของท่านพระสารีบุตร ท่านพระโสกตีสสเถระฉันจนเต็มความต้องการ ในเวลานั้นในวันนั้นเอง ท่านก็บริณิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับในสำนักของท่าน ทรงรับสั่งให้กระทำการปลงสรีระ เก็บเอาธาตุทั้งหลายก่อพระเจดีย์บรรจุไว้

ในเวลานั้น ภิกษุทั้งหลายประชุมกันในธรรมสภา และสนทนากันว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย นำอศักรยจริง ท่านพระโสกตีสสเถระมีบุญน้อย มีลาภน้อย อันผู้มีบุญน้อย มีลาภน้อย เห็นปานดังนี้ บรรลุอุริยธรรมได้อย่างไร

นี่เป็นสิ่งซึ่งทุกคนก็น่าสงสัยว่า เพราะเหตุใดผู้ที่บรรลุอุริยธรรมแล้วยังจะเป็นผู้มีลาภน้อยถึงอย่างนี้

พระบรมศาสดาเสด็จไปธรรมสภา มีพระดำรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อก็พวกเธอประชุมกันด้วยเรื่องอะไรเล่า

เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูลให้ทรงทราบแล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย โสกตีสสเถระนี้ได้ประกอบกรรม คือความเป็นผู้มีลาภน้อย และความเป็นผู้ได้อริยธรรมของตน ด้วยตนเอง เนื่องด้วยครั้งก่อน เธอกระทำอันตรายลาภของผู้อื่น จึงเป็นผู้น้อย แต่เป็นผู้บรรลุอุริยธรรมได้ด้วยผลที่บำเพ็ญวิปัสสนา คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

แล้วพระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสเล่า อดีตชาติของท่านพระโสกตีสสเถระ ซึ่งข้อความบางตอนมีว่า

ในอดีตกาล ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะ

มีภิกษุรูปหนึ่งอาศัยกุฎมพิผู้หนึ่ง อยู่ในอาวาสประจำหมู่บ้าน เป็นผู้เรียบร้อย มีศีล หมั่นบำเพ็ญวิปัสสนา

นี่คือยามปกติ คือ เป็นผู้เรียบร้อย มีศีล หมั่นบำเพ็ญวิปัสสนา

ครั้งนั้น มีพระอรหันตองค์หนึ่งอยู่ในป่าหิมพานต์ ได้มาถึงบ้านที่อยู่ของกุฎมพิผู้อุปัฏฐากภิกษุนั้น

กุฎุมพินันต์เลื่อมใสในอิริยาบถของพระอรหันต์ จึงรับบาตร นิมนต์เข้าสู่เรือน ให้ฉันภัตตาหารโดยเคารพ สดับพระธรรมกถาเล็กน้อย ให้อาหารพระเถระ แล้วนิมนต์ไปสู่วิหารใกล้บ้านของตน

พระเถระก็ไปสู่วิหารนั้น นมัสการพระเถระซึ่งเป็นเจ้าอาวาส
พระอรหันต์ยังให้อาหารเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้มีกิเลสตามพระวินัย
ซึ่งเมื่อได้ทักถามกันแล้ว นิ่ง ณ ที่สมควร ท่านเจ้าอาวาสก็ทำปฏิสันถารกับท่าน
แล้วถามว่า ผู้มีอายุ คุณได้รับภัตตาหารแล้วหรือ

พระอรหันต์ท่านตอบว่า ได้แล้วครับ

เจ้าอาวาสถามว่า คุณได้ที่ไหนแล้ว

พระอรหันต์ท่านก็ตอบว่า ได้ที่เรือนกุฎุมพินันต์ วิหารนี้แหละ

เมื่อท่านบอกอย่างนี้แล้ว ก็ถามถึงเสนาสนะ คือ ที่อยู่ของท่าน แล้วได้จัดแจงปิด
กวาด เก็บบาตรจีวรให้เรียบร้อย แล้วพักอยู่ด้วยความสุขในผลสมาบัติ

พอเวลาเย็น กุฎุมพินันต์ก็ให้คนถือเอาพวงดอกไม้ และน้ำมันเติมประทีปไปที่
วิหารนั้น นมัสการพระเถระเจ้าอาวาส แล้วถามว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ มีพระเถระ
อาคันตุกะมาพักรูปหนึ่ง มิใช่หรือ

เจ้าอาวาสตอบว่า จะมีมาพัก

กุฎุมพินันต์ผู้นั้นก็ถามว่า เดียวนี้ ท่านพักอยู่ที่ไหน ขอรับ

พระเถระเจ้าอาวาสก็ตอบว่า ที่เสนาสนะโน้น

กุฎุมพินันต์ก็ได้ไปสู่สำนักของพระอรหันต์ผู้เป็นอาคันตุกะ นิ่ง ณ ที่สมควร พัง
ธรรมกถาจนถึงคำ จึงบูชาพระเจดีย์ และต้นโพธิ์ จุดประทีปสว่างไสว แล้วนิมนต์ภิกษุ
ทั้งสองให้รับบาตรในวันรุ่งขึ้น แล้วกลับไป

กุฎุมพินันต์หรือผิที่มีเลื่อมใสในผู้ที่ควรเลื่อมใส และได้นิมนต์พระเถระทั้ง
สองให้รับบาตรในวันรุ่งขึ้น

แต่ว่าพระเถระผู้เป็นเจ้าอาวาสคิดว่า

นี่คืออโยนิโสมนสิการของผู้ที่เจริญสติปัญญา แต่เมื่อยังไม่สามารถดับกิเลสได้
ยังมีความติดข้องพัวพันอยู่ในลาภ ยศ สักการะ ทำให้พระเถระผู้เป็นเจ้าอาวาสคิดว่า

กุฎุมพินี้ถูกพระอาคันตุกะ ปล่อยให้แตกกับเราเสียแล้ว

ไม่มีเหตุอะไรที่ควรจะต้องคิดอย่างนี้เลย แต่คนที่คิดก็คิดได้ ตามอโยนิโสมนสิการ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ทำให้ท่านคิดว่า

ถ้าพระอรหันตรูปนั้น ซึ่งท่านยังไม่รู้ว่าเป็นพระอรหันต์ จักอยู่ในวิหารนี้ไซ้ ที่ไหน กุฎุมพินี้จะนับถือเรา

เมื่อเกิดความไม่พอใจในพระเถระผู้เป็นพระอรหันต์แล้ว ท่านก็คิดว่า เราควรแสดงอาการไม่ให้พระรูปนั้นอยู่ในวิหารนี้ ดังนี้แล้ว ในเวลาที่พระอรหันต์อาคันตุกะมาปรนนิบัติท่าน ท่านก็ไม่พูดด้วย

นี่คืออาการที่เกิดจากอโยนิโสมนสิการ

ซึ่งพระอรหันต์ท่านทราบอภัยาศัยของภิกษุผู้เป็นเจ้าของแล้ว ท่านก็คิดว่า พระเถระนี้ไม่รู้ถึงการที่เราไม่มีความห่วงใยในตระกูล ในลาภหรือในหมู่ แล้วท่านก็กลับไปที่อยู่ของท่าน พักอยู่ด้วยความสุขในผลสมาบัติ

เมื่อถึงวันรุ่งขึ้นที่กุฎุมพินิมนต์ทั้งพระอรหันต์และพระภิกษุเจ้าอาวาสให้ไปรับบาตร ท่านพระภิกษุเจ้าอาวาสก็ตีระฆังด้วยหลังเล็บ เคาะประตูด้วยเล็บ

นี่คือการกระทำที่สามารถกระทำได้ ใครจะคิดว่าใครจะทำได้ แต่การกระทำอย่างนี้ก็เกิดขึ้นแล้วด้วยอโยนิโสมนสิการ ซึ่งเมื่อท่านทำอย่างนั้นแล้ว ท่านก็ไปสู่เรือนของกุฎุมพินั้นแต่เพียงรูปเดียว

เมื่อกุฎุมพินี้คบหาดีรับบาตร นิมนต์ให้ท่านนั่งเหนืออาสนะที่ปูลาดไว้ แล้วถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระอาคันตุกะเถระไปไหนเสียเล่า?

ท่านเจ้าอาวาสตอบว่า ข้าพเจ้าไม่ทราบความประพฤติของพระผู้ใกล้ชิดสนิทสนมของคุณ ฉันทีระฆัง เคาะประตู ก็ไม่อาจปลุกให้ตื่นได้ เมื่อวานฉันโภชนะอันประณีตในเรือนของคุณแล้ว คงอิมอยู่จนวันนี้ บัดนี้ก็ยังนอนหลับอยู่นั่นเอง

แล้วท่านก็กล่าวเพื่อที่จะให้กุฎุมพินี้ไม่ควรนับถือ หรือเคารพสักการะในพระอรหันต์ โดยกล่าวให้เห็นความไม่ควรของกุฎุมพินี้ว่า

เมื่อท่านจะเลื่อมใส ก็เลื่อมใสในภิกษุผู้มีสภาพเห็นปานนี้ที่เดียว

นี่คือ การตำหนิกลาย ๆ ของผู้ที่เป็นบรรพชิต

แต่สำหรับพระอรหันต์นั้น เมื่อท่านกำหนดเวลาภิกษาจารของท่านแล้ว ท่านก็ชำระสรีระของตน ทรงบาตรจีวร เหาะไปในอากาศ (แต่) ได้ไปเสียที่อื่น

คือ ไม่อยู่ที่นั่นอีกต่อไป เพราะรู้ว่า ท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่ตระหนี่ หวงแหน และมีอโยนิโสมนสิการ

กุฎุมพินันได้นิมนต์พระเถระเจ้าอาวาส ฉันทขำวปายาสที่ปรุงด้วยเนยใส น้ำผึ้ง น้ำตาลกรวด แล้วรุมบาตรด้วยของหอม ใสขำวปายาสจนเต็ม แล้วกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระเถระนั้นเห็นจะเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า พระคุณเจ้าจงนำขำวปายาสนี้ไปให้ท่านด้วยเถิด แล้วถวายบาตรไป

อโยนิโสมนสิการก็ยังไม่หมด

พระเถระเจ้าอาวาสไม่ห้ามเสียทันที คงรับบาตรมา เดินไปแล้วก็คิดว่า ถ้าภิกษุ นั้นได้ขำวปายาสนี้ไซ้ร้ ถึงเราจะจับคอดูให้ไป ก็จักไม่ไป

นี่คือความคิดหวงแหนในตระกูลอุปัฏฐาก

แล้วท่านก็คิดต่อไปว่า

ก็ถ้าเราจักให้ขำวปายาสนี้แก่นุชย์ กรรมของเราก็จักปรากฏ

ใคร ๆ ก็จักรู้ว่า ท่านไม่ได้เอาไปให้พระเถระอาคันตุกะ

หากเททิ้งลงในน้ำเล่า เนยใสก็จักปรากฏเหนือน้ำได้

อโยนิโสมนสิการก็มีวิธีการที่แยบยลที่จะกระทำตามแบบของอโยนิโสมนสิการ เพราะฉะนั้นท่านก็คิดว่า ทำอย่างนั้นไม่ได้ เพราะเหตุว่าถ้าทิ้งลงในน้ำ เนยใสก็จักปรากฏเหนือน้ำได้

ถ้าทิ้งลงบนแผ่นดิน ฝูงกาจกรุมกันกิน กรรมของเราก็จักปรากฏ ควรทิ้งขำวปายาสนี้ที่ไหนดีหนอ ขณะนั้นท่านเห็นนกกำลังโหมอยู่แห่งหนึ่ง ก็ค่อยถ่านขึ้น เทขำวปายาสลงไป กลบด้วยก้อนถ่าน แล้วจึงไปวิหาร

ครั้นไม่เห็นภิกษุรูปนั้น จึงคิดว่า ชะรอย ภิกษุนั้นจักเป็นพระอรหันต์ รู้ธัมมายุทธของเราแล้ว จักไปเสียที่อื่นเป็นแน่ โอ เพราะต้องเป็นเหตุ เราทำกรรมไม่สมควรเลย

ทันใดนั้นเองความเสียใจอย่างใหญ่หลวงก็เกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น จำเดิมแต่นั้นไปที่เดียว ท่านก็กลายเป็นมนุษย์เปรต อยู่มาไม่นาน ก็ตายไปเกิดในนรก

ไม่สามารถที่จะกินอยู่ ไม่สามารถที่จะรักษาสุขภาพร่างกายไว้ได้ ก็กลายเป็นผู้
ที่ผอมจนกลายเป็นมนุษย์เปรต อยู่มาไม่นาน ก็ตายไปเกิดในนรก

ภิกษุเหล่านั้นหมกหม้อยู่ในนรกหลายแสนปี เศษของผลกรรมนั้นยังนำไปเกิดเป็น
ยักษ์ถึง ๕๐๐ ขาติ เกิดเป็นสุนัข ๕๐๐ ขาติ และภายหลังต่อมาก็ได้เกิดในภพสุดท้าย
เป็นท่านพระโลศกตีสสเถระ

ผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน ประมาทไม่ได้ ยังมีอกุศล ซึ่งไม่รู้ว่า จะมีเหตุปัจจัยที่จะทำ
ให้เกิดกาย วาจา และใจที่คิดไม่สมควรในขณะไหน วันไหน

เพราะฉะนั้นจะถึงความเป็นพระอรหันต์ ถ้าไม่พิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการ
ในเหตุการณ์แต่ละวันจริง ๆ ยากที่จะบรรลุอุทยสังขารได้ เพราะแม้แต่เหตุการณ์
ธรรมดา ๆ ในชีวิตประจำวัน ยังไม่สามารถที่จะเป็นผู้ตรงที่จะพิจารณาด้วยโยนิโส
มนสิการได้ เพราะฉะนั้นจะสามารถพิจารณาภาพธรรมได้ตรงตามความเป็นจริงได้
อย่างไร

ผลของอกุศลกรรมยังติดตามให้ผล

นอกจากนั้นแล้ว ชีวิตในวันหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นผลของกรรมที่ได้กระทำแล้วทำให้มี
การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสต่างๆ ก็ยังไม่สามารถ
ที่จะรู้ได้ว่า ผลของกรรมใดจะให้ผลในขณะใด เพราะเหตุว่าอกุศลกรรมที่ได้กระทำไว้
แล้ว และอกุศลกรรมที่ทำไว้แล้วเป็นปัจจัยให้มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส
การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสทางกาย และอกุศลกรรมที่ได้ทำไว้แล้ว เวลาที่มีเหตุมีปัจจัยถึง
กาลที่ควรจะให้ผลเกิดขึ้น ผลนั้นก็เกิดขึ้นโดยที่ไม่มีใครสามารถยับยั้งได้ ตลอดจน
กระทั่งถึงกาลที่จะปรินิพพาน เพราะเหตุว่าแม้บุคคลที่จะได้สะสมบุญกุศลจนสามารถ
บรรลุเป็นพระอรหันต์ ก็ยังไม่สามารถพ้นจากอดีตอกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้ว

เพราะฉะนั้นถ้าคิดถึงชีวิตของแต่ละคน ซึ่งอาจจะมีความทุกข์ทางตาบ้าง หูบ้าง
จมูกบ้าง ลิ้นบ้าง กายบ้าง ก็ให้ทราบว่า ต้องมีเหตุที่ได้กระทำแล้ว และตราบใดที่ยังมี
ชีวิตอยู่ในสังสารวัฏ อกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้ว ก็จะทำให้อกุศลวิบากจิตเกิด เห็นสิ่งที่

ไม่ดีทางตา ได้ยินเสียงที่ไม่ดีทางหู ได้กลิ่นที่ไม่ดีทางจมูก ลิ้มรสที่ไม่ดีทางลิ้น กระทบสัมผัสสิ่งที่ไม่สบายทางกาย ตลอดไปจนถึงกาลที่จะปรินิพพาน โดยที่ไม่มีใครสามารถที่จะยับยั้งได้

พระปุตติคัตตติสสเถระ

ท่านพระปุตติคัตตติสสเถระซึ่งเป็นโรคฝีทั่วตัว จนกระทั่งร่างกายเน่า และจีวรเปื้อนด้วยเลือดและน้ำหนอง เมื่อภิกษุทั้งหลายทอดทิ้งท่าน พระผู้มีพระภาคทรงทราบก็เสด็จไปอนุเคราะห์ ซึ่งเมื่อภิกษุทั้งหลายเห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จไป ก็ได้ช่วยพระผู้มีพระภาคพยาบาลท่านพระปุตติคัตตติสสเถระ โดยให้ท่านสรงน้ำร้อน และช่วยกันเปลี่ยนจีวรให้สะอาดกาย สบายใจ ตามรับสั่งของพระผู้มีพระภาค เมื่อท่านพระปุตติคัตตติสสเถระพร้อมที่จะได้ฟังพระธรรม พระผู้มีพระภาคก็ทรงแสดงธรรม เมื่อจบพระธรรมเทศนาท่านก็บรรลุเป็นพระอรหันต์และปรินิพพาน

เพราะฉะนั้นท่านผู้ฟังก็ควรที่จะระลึกถึงการไม่กระทำอกุศลกรรมใดๆเลยทั้งสิ้น เพราะเหตุว่าอกุศลกรรมที่ได้กระทำไปแล้วในอดีตอนันตชาติ ก็ยังพร้อมที่จะให้ผลได้เมื่อถึงกาลที่จะให้ผลนั้น ๆ เกิด

ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงแสดง อดีตชาติของท่านพระปุตติคัตตติสสเถระว่า

ในครั้งศาสนาของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะนั้น ท่านพระปุตติคัตตติสสเถระเกิดเป็นพรานนก ฆ่านกขาย นกที่เหลือนขายนั้นก็หักกระดูกขาและกระดูกปีก ทิ้งไว้เป็นกอง ๆ ไม่ให้บินไปได้ เพราะถ้าจะฆ่าให้ตาย นกพวกนั้นก็จะมีเนื้อเสีย

ตอนเช้าก็เอานกที่หักปีกหักขาเหล่านั้นไปเทียวยาวอีก เหลือจากนั้นก็ทำอาหารบริโภคตามต้องการ

วันหนึ่งเมื่อพรานนกนั้นทำอาหารเสร็จแล้ว พระอรหันต์องค์หนึ่งได้เที่ยวบิณฑบาตไปถึงบ้านของนายพรานนก นายพรานนกเกิดความเลื่อมใสจึงได้ถวายอาหารบิณฑบาต และตั้งความปรารถนาที่จะได้บรรลุธรรม ซึ่งในชาติสุดท้ายท่านก็บรรลุธรรม แต่ว่าอดีตอกุศลกรรมที่ได้ทำไว้ ก็ทำให้ท่านเป็นโรคฝีทั่วตัวจนร่างกายเน่า

และสำหรับการสงเคราะห์อนุเคราะห์ภิกษุสงฆ์นั้น พระผู้มีพระภาคก็ไม่ได้ทรงสงเคราะห์เพียงการแสดงธรรมเท่านั้น พระผู้มีพระภาคยังทรงอนุเคราะห์ภิกษุผู้ป่วยไข้ที่ขาดผู้ดูแลพยาบาล และแม้ในกิจเล็กๆน้อยๆของภิกษุสงฆ์ เช่น ในสังยุตตนิกายสคาถวรรค อรรถกถาอนุทสฺสูตร ขณะที่พระเถระ ๓ รูป คือ ท่านพระสารีบุตร ท่านพระมหาโมคคัลลานะ และท่านพระอนุรุธะช่วยกันทำจีวรของท่านพระอนุรุธะนั้น แม้พระผู้มีพระภาคเองก็ทรงร้อยเข็มประทานให้

เพราะฉะนั้นผู้ที่ศึกษาธรรมแล้วก็พิจารณาโดยละเอียด ย่อมเห็นประโยชน์ของการไม่ละโอกาสแม้เพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จะกระทำกุศล

ไม่ใช่เรื่องจะทำ แต่ต้องอบรมเจริญ

ท่านผู้ฟังก็จะเห็นได้ว่า ถ้าใครจะทำ หรือจะปฏิบัติ คนนั้นจะตอบว่า ปฏิบัติไม่ถูก ปฏิบัติไม่ได้ ทำไม่ได้แน่นอน เช่น ขณะที่เดินบิณฑบาต ท่านที่เข้าใจว่าจะทำ ก็บอกว่า จะทำได้อย่างไรในขณะเดินบิณฑบาต

นี่ก็แสดงให้เห็นความเข้าใจผิด คือ ใครก็ตามที่คิดว่าจะทำ ขณะนั้นไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญา เพราะเหตุว่าปัญญาไม่ใช่ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ปัญญาเกิด แต่จะต้องอบรมไปที่ละเล็กทีละน้อย จนถึงตอนสุดท้ายที่ท่านกล่าวว่า ท่านไม่เอามากๆ ต่อไปนี้ก็เอาทีละนิด

คือ ช่วงขณะที่สติระลึกลักษณะของสภาพธรรม ขณะนั้นก็เป็หนทางที่ทำให้ปัญญาเริ่มพิจารณาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ และเมื่อกำลังใส่ใจพิจารณาโดยการที่เคยได้ยินได้ฟังว่า สภาพรู้มีจริง ขณะที่มึ่สิ่งที่กำลังปรากฏ จะต้องมึ่สภาพธรรมที่เป็นสภาพรู้สิ่งนั้นด้วย ในขณะที่กำลังใส่ใจพิจารณาลักษณะที่เป็นสภาพรู้ ขณะนั้นปัญญาก็เริ่มจะเจริญขึ้นทีละเล็กทีละน้อย เอาทีละนิด ไม่ใช่ทีละมาก ๆ เพราะเหตุว่าทีละมาก เป็นไปไม่ได้

เพราะฉะนั้นให้ทราบว่ ไม่ใช่เรื่องจะทำ แต่เป็นเรื่องการอบรมเจริญ

ไม่สามารถรู้ได้เพียงในชาติเดียว

ขอให้พิจารณาชีวิตของทุกท่านในอดีตแสนโกฏิกัป ไม่ใช่ท่านจะไม่เคยเกิดมาเลย เคยเกิดแล้วก็ตาย แล้วก็เกิด แล้วก็ตาย นับชาติไม่ถ้วนในแสนโกฏิกัป และผลคือปัญญาในชาตินี้มีแค่ไหน

นี่เป็นการพิสูจน์การค่อยๆ เจริญเติบโตของปัญญา เพราะเหตุว่าถ้าไม่เคยฟังพระธรรมในอดีตมาเลย ไม่มีการสนใจฟังอีก เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยากเกินไป และไม่สามารถที่จะรู้ได้เพียงในชาติเดียว เพราะฉะนั้นบางคนก็อาจจะทอดลอยด้วยความหวังในผล และถ้าเป็นผู้ที่ทอดลอยมาก ก็จะหันไปสู่การปฏิบัติอย่างอื่น เพราะเหตุว่าไม่ได้เป็นผู้ที่ตรงต่อเหตุผลจริง ๆ ว่า ถ้าจะต้องประจักษ์การเกิดดับของสภาพธรรมในขณะนี้ ก็จะต้องเริ่มระลึกศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้นั่นเอง เมื่อเป็นอย่างนี้ ชาตินี้ระลึกเท่าไร และปัญญาพิจารณาเริ่มรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมบ้างเท่าไร นี่เป็นผลของการสะสมอบรมในแสนโกฏิกัป

ซึ่งปัจจุบันชาตินี้เป็นการพิสูจน์การสะสมซึ่งได้ผ่านมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าน้อยแค่ไหน เพราะฉะนั้นต้องไปอีก กัป คือถ้าไม่เทียบกับชาตินี้ ก็ไม่มีทางที่จะรู้ได้ว่าก่อนหน้านั้น ไม่ใช่ไม่เคยอบรม ไม่ใช่ไม่เคยฟัง ไม่ใช่สติปัญญานไม่เคยเกิด เคยได้ยินได้ฟังมาแล้ว แส่นกัป ย่อลงมามากก็ได้ แต่ว่าปัจจุบันที่ได้อบรมมาแล้ว ทั้ง ๆ ที่อบรมมาแล้ว แส่นกัป หรืออาจจะไม่ถึงก็ตามแต่ แต่ว่าหลายชาติ ขณะนี้มีความเข้าใจแค่ไหน

นี่คือผู้ที่ตรงจริง ๆ

พระธรรมพร้อมให้พิสูจน์ แต่ไม่ง่าย

เพราะฉะนั้นพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และทรงแสดง ไม่ใช่สิ่งซึ่งไม่มี พร้อมที่จะให้พิสูจน์ แต่ไม่ใช่ง่าย และต้องเป็นการอบรมความเข้าใจที่ถูกต้องจริงๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องทำไม่ได้ ปฏิบัติไม่ได้ เพราะเหตุว่าไม่ใช่ให้ทำ ไม่ใช่ให้ปฏิบัติ แต่อบรมความเข้าใจให้เพิ่มขึ้น จนกระทั่งเป็นปัญญาแต่ละขั้น

สุญตเถรคาถาที่ ๒

ข้อความในปรมัตถทีปนี อรรถกถา ขุททกนิกาย ปัญจกนิบาต สุญตเถรคาถาที่ ๒
ท่านพระสุญตเถรกล่าวคาถามีข้อความตอนหนึ่งว่า

เราถูกหลอกลวงด้วยมติของพวกเขาเดียรฉัตร จึงประกอบในสิ่งไม่ควรประกอบ นั้น
ไม่ใช่ลักษณะบุญ คือ ไม่ใช่สภาวะแห่งบุญของเรา

แล้วท่านก็แสดงว่า

เราหลงเพราะกรรมเก่า จึงประกอบในสิ่งไม่ควรประกอบ

การได้พบพระธรรมเพราะกุศลกรรม

การที่ใครจะมีโอกาสได้ยินได้ฟังพระธรรม ก็เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยกุศลกรรมในอดีต
ที่ได้สะสม ผันมาให้ได้พบได้ฟังพระธรรมอีก เพราะว่าหลายท่านที่ได้สนทนาด้วย ท่าน
กล่าวว่า ท่านหมุนเจอสถานีวิทฺฐุรายการนี้ โดยที่ไม่มีใครแนะนำเลย

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ถ้าไม่มีอดีตกรรมที่ได้สะสมมาแล้ว ก็คงจะไม่ได้ฟังธรรมทาง
สถานีวิทฺฐุ หรือว่าถ้าฟังแล้วก็อาจจะไม่สนใจ แต่สำหรับท่านที่มีการสะสมมาแล้ว พอ
ฟังท่านก็สนใจทันที รู้ว่าเป็นสิ่งซึ่งมีจริงและสามารถฟัง พิจารณา ศึกษาให้เข้าใจขึ้นได้

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ถ้าไม่อาศัยการศึกษาพระธรรม จะไม่มีการเข้าใจลักษณะ
ของสภาพธรรมว่า เป็นแต่เพียงปรมัตถธรรม เป็นธรรมที่มีจริง เกิดขึ้นกระทำกิจชั่ว
ขณะที่เล็กน้อย สั้นมาก แล้วก็ดับไป

โลภะชอบทุกอย่างแม้ภวังคจิต

เมื่อรู้ว่า ภวังคจิต คือ ขณะที่ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่รู้สิ่งที่กระทบ
สัมผัส ไม่คิดนึก แต่ว่าแม้อย่างนั้น ก็มีจิตซึ่งเป็นชาติวิบากประเภทเดียวกับปฏิสนธิจิต
เกิดขึ้น ดำรงภพชาติความเป็นบุคคลนั้น จนกว่าจะมีวิถิจิตวาระหนึ่งวาระใดเกิดขึ้นทาง

ตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ถ้ารู้ลักษณะสภาพของภวังคจิต คือ ขณะที่ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ไม่คิดนึก ชอบ ภวังคจิตใหม่

หลายคนบอกว่าชอบนอน ชอบพักผ่อน จริงๆ คือ ไม่เห็นอะไร ไม่ได้ยินอะไร ไม่คิดนึกอะไรทั้งสิ้น แต่ขณะที่ชอบนั้นก็ไม่ใช่เรา โภกมฺลจิตหรือโลกเจตสิกนั่นเอง ชอบทุกอย่างที่เป็นโลกียะ แม้แต่ภวังคจิต ก็อยากหลับ วันหนึ่งๆ เป็นอย่างนี้หรือเปล่า บางท่าน ตอนบ่ายรับประทานอาหารเสร็จแล้วก็อยากหลับ นั่นแสดงว่าชอบภวังคจิต ชอบสภาพที่พักจริงๆ ที่ชื่อว่า พัก เพราะว่าขณะนั้นไม่ต้องเห็นแล้วก็เดือดร้อน คิดนึกไปกับสิ่งที่น่าพอใจบ้าง ไม่น่าพอใจบ้างทางตา หรือว่าได้ยินเสียงแล้วก็ต้องคิดนึกไป พพอใจบ้าง ไม่พอใจบ้างกับเสียงที่ได้ยินทางหู

เพราะฉะนั้นบางท่านก็เข้าใจว่า ในขณะที่นอนพักผ่อน แต่จริงๆ แล้วก็ยังเป็นจิตที่เกิดขึ้นทำภวังคกิจ แต่เมื่อไม่ต้องเห็นจึงสบาย ไม่ต้องได้ยิน ไม่ต้องเดือดร้อนอะไรเลย

จะหลับหรือตื่นก็ไม่พ้นผลของกรรม

สภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา จิตที่ทำภวังคกิจเป็นวิบาก เป็นผลของกรรม เพราะฉะนั้นจะห้ามได้ไหม ที่จะไม่ให้หลับ ถ้าห้ามได้ ก็คือห้ามไม่ให้เห็น ห้ามไม่ให้ได้ยินได้ แต่เพราะเหตุว่าวิบากจิตทำภวังคกิจ เพราะฉะนั้นก็มีกรรมที่เป็นปัจจัย เป็นเหตุ ทำให้ภวังคจิตเกิดขึ้นทำกิจดำรงภพชาติในขณะที่ไม่เห็น ไม่ได้ยิน โดยที่บังคับบัญชาไม่ได้เลย บางคนก็อยากหลับ แต่จะบังคับให้หลับได้ไหม ในเมื่อรู้ชัดในเรื่องของกรรมในเรื่องของวิบาก ก็จะต้องรู้ด้วยว่า แม้การหลับก็เป็นผลของกรรม หรือแม้การตื่นก็เป็นผลของกรรม

เวลาที่นอนไม่หลับ เป็นผลของกรรมหรือเปล่า เวลานอนไม่หลับก็ต้องเห็น จิตเห็นก็เป็นผลของกรรม ต้องได้ยินก็เป็นผลของกรรมไม่ให้หลับ หรือเวลาที่หลับแล้ว จะไม่ให้ตื่นได้ไหม ถ้าตื่นก็คือเห็น ซึ่งก็เป็นผลของกรรมอีก

เพราะฉะนั้นวันหนึ่งๆ นี่ไม่พ้นเรื่องผลของกรรมที่จะต้องหลบบ้างตื่นบ้าง และบางครั้งการไม่หลบ ก็ไม่ใช่แต่เพียงเป็นผลของกรรมเท่านั้น เป็นผลของการสะสมของอกุศลก็ได้ เพราะเหตุว่าจิตที่เป็นโลภะเกิดขึ้นนึกคิดเรื่องราวต่างๆทางใจ แม้ว่าไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ได้รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส แต่ขณะที่กำลังคิดนึกต่างๆทางใจ ในขณะนั้น ไม่ใช่ผลของกรรม แต่เป็นกิเลสที่ทำให้ไม่หลบ

ถ้าพิจารณารู้ลักษณะของสภาพธรรมทุกกิจ ก็จะเห็นได้ว่าไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคลเลย

ทุกคนหลบเพื่อรวีบาปทางทวารต่างๆในวันถัดไป

ท่านที่หลบหลบ อยากหลบตลอดไปหรือเปล่า หรือชอบอย่างอื่นด้วย ไม่ใช่ชอบแต่หลบอย่างเดียว ลองคิดดู ทำไมเราถึงไม่ได้หลบตลอดไป ทุกคนหลบจริง แต่ไม่ได้หลบตลอดไป เพราะเหตุว่ามีกรรมที่ทำให้ต้องเห็น จึงต้องตื่น และจริงๆแล้วก็ยังอยากเห็น ยังอยากได้ยิน

เพราะฉะนั้นคืนนี้ทุกคนจะหลบด้วยการรวีบาปของวันรุ่งขึ้นที่จะเกิด โดยที่ไม่รู้เลยว่า รวีบาปประเภทใดจะเกิดขึ้น ถ้าไม่คิดถึงคืนนี้ที่จะเกิด ก็ขอให้คิดถึงเมื่อคืนนี้ที่ผ่านมาแล้วที่หลบ ก่อนหลบร้ออะไรหรือเปล่าที่จะเกิดหลังจากที่ตื่นแล้ว

เพราะฉะนั้นก็จะเห็นได้ว่า สำหรับปฏิสนธิจิตและภวังคจิตจะกล่าวไปแล้ว ก็เหมือนกับว่าไม่มีบทบาทอะไรเลย จริงๆแล้วจิตแต่ละประเภทมีความสำคัญ เพราะว่าปฏิสนธิจิตก็สำคัญว่า จะทำให้เป็นบุคคลไหน และจะทำให้ตลอดชีวิตนั้นจะมีวิบากประเภทใดเกิดขึ้นบ้าง ตามกำลังของกรรมที่ได้กระทำแล้ว ซึ่งเปรียบเสมือนไถนา จะมีนากว้างใหญ่ หรือจะมีนาแคบเล็ก จะมีดินดีหรือดินไม่ดีพวกนี้ เป็นปัจจัยให้พืชงอกงามมากหรือน้อย

นี่ก็คือกรรมนั้นที่ทำให้ปฏิสนธิ เป็นปัจจัยทำให้ตลอดชีวิตนั้นจะมีกรรมอะไรอีกที่สามารถจะให้ผลได้

สำหรับปฏิสนธิจิตเหมือนไม่มีความหมาย เพราะเหตุว่าไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่รู้จัก แม้แต่ว่าตัวเป็นใคร ชื่ออะไร และขณะที่เป็นภวังคจิตก็เช่นเดียวกัน ดำรงสภาพชาติสืบต่อจากปฏิสนธิ เมื่อปฏิสนธิจิตเป็นจิตประเภทใดดับไป กรรมไม่ได้เพียงทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดเท่านั้น แล้วก็ตาย แต่กรรมทำให้จิตประเภทเดียวกันนั้นทำกิจดำรงสภาพชาติสืบต่อเพื่อรอวิบากอื่นที่จะเกิด

เพราะฉะนั้นทุกคนที่ตื่นแล้วก็หลับ หลับแล้วก็ตื่นทุกวันๆ ให้ทราบว่าเป็นภวังคจิตในขณะที่หลับในคืนหนึ่งๆ เป็นจิตที่ทำกิจเพื่อรอวิบากที่จะเกิดในวันต่อไป โดยไม่มีใครสามารถรู้ได้

มีผู้ที่เตรียมเดินทางไปพักผ่อน ทุกอย่างพร้อม แต่ก็มีเหตุที่ทำให้ไม่ได้เดินทาง

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ก่อนจะหลับก็รอวิบากประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นไว้ว่า จะเป็นวิบากอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ไม่มีใครสามารถที่จะรู้ได้จริงๆว่า แม้วิบาก คือ การเห็น การได้ยิน เหล่านี้ ก็จะต้องเป็นไปตามกรรมซึ่งเป็นปัจจัยให้วิบากนั้นๆเกิดขึ้น ไม่ใช่เป็นไปตามความคิดหรือความพอใจ หรือความหวัง หรือความต้องการ

เพราะฉะนั้นถ้าคืนนี้หลับด้วยความปลอดภัย คือ ไม่ร้ออะไรทั้งสิ้น เพราะไม่รู้ว่า อะไรจะเกิดเพราะกรรมใดเป็นปัจจัย ก็จะไม่สบาย แทนที่จะหวังวิตกกังวลว่า วิบากนั้นๆจะเกิดหรือไม่เกิด

ภวังคจิตเป็นภัสสรจิต

สำหรับภวังคจิตเป็นภัสสรจิต หมายความว่าในขณะที่นั้นยังไม่มีอกุศลใดๆเกิดร่วมกับจิตที่กำลังทำกิจภวังค์ สำหรับผู้ที่เกิดเป็นมนุษย์ที่ไม่พิการ ก็เป็นมหาวิบากดวงหนึ่งดวงใดใน ๘ ดวง

พอตื่นขึ้นมาตอนกลางวัน รอวิบากหรือเปล่า ขณะใดที่เป็นภวังค์ ขณะนั้นไม่ใช่วิบากทางตา หู จมูก ลิ้น กาย เพราะฉะนั้นขณะที่ตื่นแล้ว ภวังคจิตคั่นรอวิบาก อย่างสั้นๆและเร็วมาก เพราะเหตุว่าวิบากมาเร็วมาก ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทาง

กาย โดยไม่รู้ตัวว่า ขณะนั้น ๆ เป็นวิบาก แต่ให้ทราบว่าเป็นภวังค์ ขณะนั้นกำลังรอวิบากอื่นที่จะเกิดขึ้นต่อไป

และวันนี้ใครรู้บ้างว่า ภวังค์เกิดเพียงเพื่อรอวิบากอื่นที่จะเกิด เพราะว่าวิบากขณะที่ตื่น มาอย่างรวดเร็วมาก ขณะนี้เท่าไรแล้วคะวิบาก ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย

ท่านพระสารีบุตรเปรียบตนเหมือนลูกจ้างรอหมดเวลางาน

ข้อความในขุททกนิกาย สาริปุตตเถรคาถา ข้อ ๓๙๖ ท่านพระสารีบุตรกล่าวคาถาว่า

เราไม่ยินดีต่อความตายและชีวิต เราเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ จักละทิ้งร่างกายนี้ไป ไม่ยินดีต่อความตายและชีวิต เหมือนลูกจ้างรอให้หมดเวลาทำงานฉะนั้น

นี่คือพระภิกษุซึ่งเป็นพระอรหันต์ แล้วก็เห็นว่า การที่จะต้องเห็น คือ กิจชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นการงานอย่างหนึ่ง การที่จะได้ยินก็เป็นกิจอีกชนิดหนึ่ง การได้กลิ่นก็เป็นกิจอีกชนิดหนึ่งซึ่งจะต้องเกิดขึ้นได้กลิ่น การลิ้มรสก็เป็นกิจอีกชนิดหนึ่งซึ่งจะต้องเกิดขึ้นลิ้มรสทุกวันๆ ลิ้มรสๆ เข้า สาย บ่าย ค่ำ แล้วแต่ว่าจะลิ้มรสขณะใด ทางกายที่กระทบสัมผัสก็เป็นกิจการงานหน้าที่ที่จะต้องรู้เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตึงหรือไหว เหมือนลูกจ้างรอให้หมดเวลาทำงานสำหรับผู้ที่เป็นพระอรหันต์

สำหรับผู้ที่ยังมีกิเลส ก็ไม่ได้รออย่างนี้ รอว่าพุงนี้จะเห็นอะไร จะได้ยินอะไร จะลิ้มรสอะไร จะมีกิจการงานอะไร เพราะฉะนั้นก็แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่หมดกิเลสกับผู้ที่มีกิเลสต่างกัน

ภวังคจิตเป็นจิตที่มีจริง แต่รู้ได้ยาก

เรื่องของภวังคจิตเป็นเรื่องที่ยากที่จะรู้ได้ คือ ภวังคจิตจะเกิดขึ้นทุกวาระวิถีที่จิตเกิดขึ้นรู้อารมณ์ทางทวารหนึ่งทวารใด มีใครสามารถจะรู้ลักษณะของภวังคจิตในขณะนี้ได้ไหมคะ ทั้งๆที่ทางตาที่เห็น ก็เป็นการรู้อารมณ์ลักษณะหนึ่ง คือ รู้สิ่งที่ปรากฏทางตา

และในขณะที่กำลังได้ยิน ขณะนี้เสียงก็เป็นสภาพธรรมอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏทางตา

โลกของสิ่งที่ปรากฏทางตาเจียบมาก ถ้าไม่มีการได้ยิน มีแต่สิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น จะเป็นโลกที่เจียบ สำหรับผู้ที่ไม่มีโสตปสาท ไม่มีการได้ยินเลย แต่สำหรับผู้ที่มีทั้งจักขุปสาทโสตปสาท ก็เห็นว่า อารมณ์ที่กำลังปรากฏเสมือนไม่ได้แยกขาดจากกัน คือ ทั้ง ๆ ที่เห็นและก็ได้ยิน แต่ถ้าจะพิจารณาจริง ๆ ก็สามารถจะรู้ได้ว่า ขณะที่เห็นซึ่งไม่ใช่ขณะที่ได้ยิน และขณะที่ได้ยิน ซึ่งไม่ใช่ขณะที่เห็น จะต้องมีส่วนซึ่งตัด หรือแทรก หรือคั่น

เพราะฉะนั้นโดยความเข้าใจขั้นปริยัติ ก็รู้ว่า ต้องมีภวังคจิต นี่คือเหตุผล และการที่จะประจักษ์แจ้งจริง ๆ ว่า ขณะที่รูปปรากฏทางตา แยกขาดจากรูปที่ปรากฏทางหู ต้องเป็นสิ่งที่สามารถประจักษ์แจ้งได้ แต่ต้องอาศัยการฟังและความเข้าใจที่มั่นคง ค่อย ๆ พิจารณาไป สติเกิดระลึกรู้ค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ค่อย ๆ รู้ขึ้นในลักษณะของนามธรรม และรูปธรรม จนกว่าจะชินทั้ง ๖ ทวาร

เพราะฉะนั้นเมื่อกล่าวถึงเรื่องของภวังคจิต ก็เป็นสภาพธรรมที่มีจริง และที่เรารู้ว่า มีได้ ลักษณะของภวังคจิตที่จะปรากฏ คือ ขณะที่นอนหลับสนิท ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ไม่คิดนึก

กำลังหลับสนิทจริง ๆ ทุกคนรู้ว่า หลับสนิท แต่ว่าเป็นจิตประเภทหนึ่งซึ่งเกิดดับ สืบต่อดำรงภพชาติโดยไม่เห็น โดยไม่ได้ยิน โดยไม่ได้กลิ่น โดยไม่ได้ลิ้มรส โดยไม่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส โดยไม่คิดนึก

เพราะฉะนั้นเมื่อภวังคจิตเป็นสิ่งที่จริง แล้วลักษณะสภาพของภวังคจิต ก็คือ จิตซึ่งรู้อารมณ์เดียวกับปฏิสนธิจิต ซึ่งไม่ใช่อารมณ์ของโลกนี้ที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ขณะที่เป็นภวังคจิตไม่มีกิเลสเกิดร่วมด้วย

ขณะที่เป็นภวังคจิต ไม่มีกิเลสใด ๆ เกิดร่วมกับจิตที่กำลังทำภวังคกิจนั้นเลย เพราะไม่เห็น ก็ไม่มีความยินดีพอใจในสิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่ได้ยินก็ไม่มีการยินดียินร้ายในเสียง ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ไม่คิดนึก

เพราะฉะนั้นถ้าจะหลับอยู่ จะดีไหม เพราะเหตุว่าขณะนั้นไม่เกิดกิเลส คือ ความยินดียินร้าย ท่านที่ตื่นขึ้น และมีการระลึกได้ว่า ขณะใดมีความโลภ ความพอใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้น ก็อาจจะคิดว่า ถ้าหลับเสียก็ดี คือ ไม่ต้องมีโลภะเกิดขึ้น หรือเมื่อตื่นแล้วได้ยินเสียงที่ไม่น่าพอใจ เกิดความขุ่นเคืองใจ

ในขณะนั้นก็อาจจะเป็นผู้ระลึกได้ว่า หากหลับเสียก็ดี คือ ไม่ต้องได้ยินเสียงที่ไม่น่าพอใจ แต่ว่าการจะหลับหรือการจะตื่น ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครเลย จิตที่หลับ คือ ภวังคจิต ก็เป็นวิบากจิต เป็นจิตที่เกิดขึ้นเพราะกรรมเป็นปัจจัย เวลาที่ตื่น ถ้ามีการเห็น ก็เป็นวิบากจิตที่จะต้องตื่นขึ้นเห็น และสำหรับผู้ที่ไม่หลับอยู่ ก็ยังเป็นผู้ที่จะต้องมีส่วนของกรรมหนึ่งกรรมใดเกิดเมื่อตื่นขึ้น เห็นบ้าง ได้ยินบ้าง ซึ่งจะหลีกเลี่ยงการที่จะได้รับผลของกรรมไม่ได้เลย ตราบใดที่ยังไม่ปรินิพพาน

เพราะฉะนั้นทุกคนหลับจริง แต่ก็ต้องตื่นขึ้น แล้วมีวิบากจิตที่เกิดขึ้นรับผลของกรรม

จะหลับจะตื่นก็ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา

สำหรับผู้ที่ชอบนอน ชอบหลับ จะไม่พ้นไปจากกิเลส เพราะว่าขณะนั้นเป็นโลกมุลจิตที่ชอบที่จะหลับ แต่ถ้าผู้ที่ยอยากจะหลับ เพราะว่าร่างกายอ่อนเพลียเป็นธรรมดา ซึ่งเมื่อถึงเวลาที่จะพักผ่อนก็ควรที่จะหลับ แต่ถ้าไม่หลับ ขณะที่ไม่หลับนั้น ก็ควรที่จะรู้ว่า ไม่หลับก็ดี เพราะเหตุว่าเป็นโอกาสที่สติจะระลึกศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ว่าจะตื่นหรือจะหลับ ถ้ารู้ว่า บังคับบัญชาไม่ได้ แต่จะถือประโยชน์จากการตื่น โดยการที่ว่าจะสามารถจะพิจารณารู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เป็น

กุศลจิตซึ่งดีกว่าการหลับ เพราะเหตุว่าถ้าหลับแล้ว ปัญญาจะเกิดรู้ลักษณะของสภาพธรรมไม่ได้

ผู้ที่รักษารูตงค์ข้อที่ ๑๓ เป็นผู้เจริญสติสัมปชัญญะ

ด้วยเหตุนี้การที่กล่าวถึงรูตงค์ ๑๓ ข้อ และข้อ ๑๓ คือ เป็นการไม่นอน เพราะเหตุว่าท่านที่จะรักษารูตงค์ข้อนี้ เห็นประโยชน์ของการเป็นผู้ตื่นมากและเป็นผู้ที่หลับน้อย ไม่ใช่อยากจะนั่ง ท่านที่รักษารูตงค์ข้อนี้ ไม่ใช่เป็นผู้อยากจะนั่งทำสมาธิหรืออะไร แต่เป็นผู้ที่เห็นว่า ถ้าหลับแล้วโอกาสที่สติจะเกิดระลึกลักษณะของสภาพธรรมก็เป็นไปไม่ได้

เพราะฉะนั้นเมื่อท่านไม่รู้ว่า ชีวิตของท่านจะดำรงอยู่นานมากน้อยเท่าไร เพราะฉะนั้นการที่จะหลับเพียงเล็กน้อย และเป็นผู้ที่ตื่นมาก โดยการเป็นผู้ที่นั่งและไม่นอน เพราะเหตุว่าถ้านอนก็จะหลับนาน แต่ถ้านั่งก็จะตื่นเร็ว และในขณะที่ตื่นก็จะสามารถพิจารณารู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเป็นผู้ที่ไม่นอน

เพราะฉะนั้นธรรมทั้งหมดต้องประกอบกัน แม้แต่ในการรักษารูตงค์ก็ต้องทราบ ว่า ผู้ที่ไม่นอนเพราะอะไร เพื่อว่าการนั่งจะได้หลับน้อย

สำหรับผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ก็จะไม่ไปนั่งเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่รู้ว่า ไม่ว่าสภาพธรรมใดเกิดขึ้น สภาพธรรมนั้นมีเหตุปัจจัยจึงเกิด และถ้าสติระลึกศึกษารู้ลักษณะของสภาพรู้ที่เป็นนามธรรม ก็จะทำให้ละคลายการที่เคยยึดถือว่า เป็นเราที่เห็นหรือเป็นเราที่ได้ยิน เป็นเราที่คิดนึก หรือเป็นเราที่กำลังระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ประโยชน์ของการรักษารูตงค์โดยอยู่กลางแจ้ง

ผู้ถาม ประโยชน์ของรูตงค์ มีรูตงค์อยู่ข้อหนึ่ง คือ การถือรูตงค์อยู่กลางแจ้ง อยากจะทราบว่า จะเป็นประโยชน์ต่อการเจริญกุศลอย่างไร

ส. ทั้งหมดก็คือว่าเป็นผู้ที่ตื่น และมีชีวิตอย่างชัดเจนจริงๆ สามารถจะอยู่อย่างง่าย ๆ เพราะแม้แต่เพียงเป็นผู้ที่อยู่ป่าแล้ว ก็ยังไม่อยู่แม้โคนไม้ ยังไม่อยู่แม้ในที่กำบัง ยังชัดเจนจนกระทั่งว่า ยังสามารถที่จะอยู่ได้กลางแจ้ง ซึ่งจะเป็นผู้ที่ไม่ติดในสถานที่ที่สะดวกสบาย เพราะเหตุว่าเรื่องของความเป็นอยู่ ทุกคนเกิดมาแล้วก็ต้องการอยู่สบาย นอนสบาย บริโภคสบาย มีความเป็นอยู่ดีกินดี

แต่สำหรับผู้ที่จะชัดเจนเพราะเห็นโทษของกิเลสว่า ถ้าอยู่ดีกินดี ก็ยังสบาย ก็ยิ่งติด บางท่านที่ต้องการชัดเจนให้ยิ่งกว่านั้น ก็รู้ว่า สำหรับชีวิตของบรรพชิตต้องไม่ติดข้องในเรื่องของที่อยู่อาศัยเลย เพราะเหตุว่าบางท่าน ถ้าอยู่ในอาราม ก็อาจจะติดในอารามที่อยู่อาศัยได้ แต่ถ้าเป็นผู้ที่ไม่มีอารามที่จะเป็นเจ้าของ ไม่มีห้องที่เป็นเจ้าของที่จะอยู่จะพัก

เพราะฉะนั้นถ้าเป็นผู้สละจริง ๆ ละทิ้งจริง ๆ ท่านก็จะชัดเจนโดยที่ว่า บางท่านเมื่ออยู่ป่า คือ ไม่ใช่อยู่บ้านแล้ว ก็ยังอาศัยโคนไม้ แต่สำหรับผู้ที่อยู่กลางแจ้งนั้น แม้อยู่ป่า คือ ไม่ใช่บ้าน และไม่อาศัยโคนไม้ด้วย จึงอยู่ในที่กลางแจ้ง คือ เป็นผู้ที่ไม่ติดในเรื่องของความสะดวกสบายในการเป็นอยู่ ในการกินอยู่หลับนอน

นี่ก็แล้วแต่ธำมศัย ใครจะเห็นโทษของอกุศลจนกระทั่งพากเพียรที่จะชัดเจน บางท่านก็แล้วแต่ว่า เมื่อเข้ามาอยู่ในวัดวาอารามแล้ว ก็แล้วแต่ผู้มีหน้าที่จัดที่อยู่ให้ จะจัดที่อยู่อาศัยที่ใดให้ ท่านก็ยินดีพอใจในที่อยู่อาศัยนั้น คือ ไม่เลือก ไม่เกียจว่าตรงนั้นร้อน ตรงนี้ไม่สะดวก หรืออะไรต่าง ๆ

ผู้รักษาคฤหัสถ์และเห็นกิเลสในธำมศัยของตน

เพราะฉะนั้นถ้าพิจารณาจริง ๆ ก็จะมีสภาพจิตใจของท่านเองว่า ท่านเป็นผู้มีธำมศัยของคฤหัสถ์ หรือท่านเป็นผู้มีธำมศัยของบรรพชิต เพราะเหตุว่า ๒ เพศนี้ต่างกันจริง ๆ ผู้ที่ยังเป็นคฤหัสถ์ เป็นผู้ที่ยังมีญาติมิตรสหายพี่น้อง มีกิจการงาน มีภาระที่จะต้องเกื้อกูลผูกพันกัน แต่สำหรับผู้ที่เป็นบรรพชิต คือ ผู้ที่สละละทิ้งทุกอย่างซึ่งจะเป็นเครื่องกังวล เพราะฉะนั้นท่านก็จะมีความศรัทธาใหม่ คือ บรรพชิตด้วยกันเท่านั้น แต่ว่า

ท่านจะไม่เกี่ยวข้องเสียในเครือญาติเก่า เพราะว่าถ้ายังเกี่ยวข้องเสียอยู่ ท่านก็จะต้องมีความผูกพันในฐานะของญาติ ไม่ใช่เป็นบรรพชิต

และสำหรับบรรพชิตก็ยังมีท่านที่สะสมมาที่เห็นโทษของการติดข้องของตัวเอง คือไม่ใช่ไปเฟ่งเล็งดูคนอื่น แต่ผู้ที่จะขัดเกลากิเลสจริง ๆ คือ เป็นผู้ ที่เห็นความละเอียดของกิเลสของอริยาศัยของตนเอง แล้วก็รู้ด้วยว่า การที่จะกระทำข้อปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใด แม้แต่จุดดวงตัว ก็เป็นเพราะอริยาศัยแท้จริง ไม่ใช่เป็นไปเพื่อคำสรรเสริญ หรือคำยกย่อง หรือคำชมเชย หรือเพื่อลาภ เพื่อสักการะ เพราะเหตุว่าถ้าผู้อื่นเห็นว่า เป็นผู้ที่มีการขัดเกลามาก ก็อาจจะสักการะ หรือนำลาภปัจจัยมาให้ต่าง ๆ

แต่ว่าผู้รู้จักตนเองจริง ๆ เท่านั้นที่จะรักษาจุดดวงค์คุณได้ ตามอริยาศัย

ไม่มีใครหยั่งถึงกิเลสที่สั่งสมในจิต

สำหรับผู้ที่ยังไม่ใช่พระอรหันต์ ไม่สามารถจะรู้ได้เลยว่า วันหนึ่ง ๆ ที่หลับไป และจะตื่นขึ้น กิเลสประเภทไหนจะเกิดขึ้นมากน้อยประการใด ไม่มีใครสามารถที่จะรู้ได้จริง ๆ เพราะว่าไม่มีใครหยั่งถึงการสะสมของอกุศลธรรมซึ่งแต่ละท่านเก็บสะสมสืบต่ออยู่ในจิต เพราะเหตุว่าเมื่อวานนี้จิตของแต่ละคนก็มีโลภะต่าง ๆ กัน มีโทสะต่าง ๆ กัน มีความสำคัญตนต่าง ๆ กัน มากน้อยต่างกัน มีความอัสสาสมากน้อยต่าง ๆ กัน

เพราะฉะนั้นก็ไม่สามารถจะรู้ได้เลยว่า เมื่อตื่นขึ้นแล้ว วิกัปประเภทไหนจะเกิด และเมื่อวิกัปเกิดแล้ว กุศลจิตหรืออกุศลจิตประเภทไหนจะเกิด แต่สำหรับพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรู้การสะสมของกรรมและกิเลสของแต่ละบุคคล และทรงสามารถรู้ด้วยว่า บุคคลใดสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

ชมพุกเถรคาถาที่ ๕

ข้อความในปรหมัตถที่ปนี อรรถกถาขุททกนิกาย จตุกกนิบาต ชมพุกเถรคาถาที่ ๕ ท่านผู้ฟังจะเห็นชีวิตของพระอรหันต์รูปหนึ่ง ซึ่งก่อนที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม ท่านก็มี การสะสมซึ่งยากที่วิถีชีวิตของใครจะเป็นอย่างท่าน

ข้อความในอรรถกถาชมพุกเถรคาถาที่ ๕ มีว่า

พระเถระแม่นี้ได้ทำบุญญาธิการไว้ในพระพุทธเจ้าในปางก่อน

ต้องกระทำบุญมาแล้วอย่างมากที่สุดยิ่งในพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อนๆ

ก่อสร้างบุญไว้ในภพนั้นๆ ในกาลแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่าติสสะ บังเกิดในเรือนมีตระกูล ถึงความเป็นผู้รู้เพียงสา เชื่อพระสัมมาสัมโพธิญาณของพระ ศาสดา ไหว้ตันโพธิพฤกษ์ แล้วบูชาด้วยการพัคดี

ด้วยบุญกรรมนั้น เขาท่องเที่ยวอยู่ในเทวโลกและมนุษย์โลก ในกาลแห่งพระผู้มี พระภาคเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ บังเกิดในเรือนมีตระกูล ถึงความเป็นผู้รู้เพียงสา แล้ว บรรพชาในพระศาสนา เป็นเจ้าอาวาสอยู่ในอารามอันอุบาสกคนหนึ่งได้สร้างไว้ อันอุบาสกนั้นอุปัฏฐากอยู่

ภายหลังวันหนึ่ง พระชีณาสพเถระรูปหนึ่ง คือพระอรหันต์องค์หนึ่ง ผู้ครองจีวร เก่าๆ มาจากป่า บ่ายหน้าไปยังบ้านเพื่อไถ่ถาม อุบาสกนั้นเห็นเข้าแล้ว เลื่อมใสใน อริยابถ ให้ช่างกัลบกปลงผมและหนวด ให้บริโกศโกชนะอันประณีต ถวายจีวรดีๆ นิมนต์ให้อยู่ด้วยคำว่า ขอท่านจงอยู่ในที่นี้แหละขอรับ

ภิกษุเจ้าอาวาสเห็นดังนั้นมีความริษยาและมีความตระหนี่เป็นปกติ

นี้แสดงให้เห็นแล้วว่า แม้จะให้ท่านสักเท่าไรในสมัยพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อนๆ แต่เมื่อกิเลสยังไม่ดับ ก็ยังมีปัจจัยที่จะทำให้มีความริษยา และมีความตระหนี่เกิดขึ้น

ภิกษุเจ้าอาวาสกล่าวกะพระเถระผู้ชีณาสพว่า การที่ท่านเอนมือน้อมผมเป็น อเจลก เลี้ยงชีพด้วยอาหารคือคูกและมูลร ยังประเสริฐกว่าการอยู่ในที่นี้ ด้วยอาการ อย่างนี้ของผู้อันอุบาสกลามกนี้บำรุงอยู่ ดังนี้

คือไม่อยากให้ท่านอยู่ที่นั่น ก็คิดว่าท่านควรจะไปอยู่ที่อื่น

เมื่อกล่าวอย่างนี้แล้ว เข้าไปยังวัจจกฏีในขณะนั้นนั่นเอง เอามือกอบคุฏกีนและ
ดื่มมูตรเหมือนคดข้าวปายาสฉะนั้น

ด้วยทำนองนี้ดำรงอยู่ตลอดอายุ ทำกาลแล้วใหม่ในนรก มีคุฏและมูตรเป็น
อาหารอีก ด้วยเศษแห่งวิบากของกรรมนั้นนั่นแล แม้เกิดในหมู่มนุษย์ได้เป็นนิครนถ์มี
คุฏเป็นภักษา ๕๐๐ ชาติ

เป็นไปได้ไหมอย่างนี้ ผลของกรรมซึ่งยังไม่หมด คือ ในสมัยของพระผู้มีพระภาค
พระองค์นี้

ท่านบังเกิดในกำเนิดมนุษย์อีก บังเกิดในตระกูลแห่งคนทุกข์ยาก เพราะกำลัง
แห่งกรรมแห่งการว่าร้ายพระอริยเจ้า เขาให้ดื่มน้ำนม นมสดหรือเนยใส ก็ทั้งสิ่งนั้น แล้ว
ดื่มเฉพาะน้ำมูตรเท่านั้น เขาให้บริโภคข้าวสุก ก็ทั้งข้าวสุกนั้น แล้วเคี้ยวกินแต่คุฏเท่านั้น

รสดีที่อร่อยก็ทั้งหมด เพราะกรรม ทำให้ไม่สามารถที่จะบริโภคได้

เติบโตด้วยการบริโภคคุฏและมูตรด้วยอาการอย่างนี้ แม้เจริญวัยแล้วก็บริโภค
แต่คุฏและมูตรเท่านั้น

คือตั้งแต่เด็กมาก็บริโภคอย่างนั้น จนกระทั่งโตก็ยังบริโภคอย่างนั้น

พวกมนุษย์เมื่อไม่อาจจะห้ามจากการบริโภคคุฏและมูตรนั้น ก็พากันละทิ้งเขา
ไป

เขอันพวกญาติละทิ้งเสียแล้ว จึงบวชเป็นนักบวชเปลือย ไม่อาบน้ำ ครองผ้า
เปื้อนด้วยธุลีและฝุ่น ถอนผมและหนวด ห้ามอริยาบถอื่น เดินด้วยเท้าเดียว ไม่ยินดีการ
นิมนต์ ถือเอาโภชนะที่ผู้ต้องการบุญ อธิษฐานเข้าอยู่ประจำเดือนให้ ด้วยปลายหญ้าคา
เดือนละครั้ง กลางวันเสียด้วยปลายลิ้น ส่วนกลางคืนไม่เคี้ยวกินด้วยคิดว่าคุฏสดมีตัว
สัตว์ จึงเคี้ยวกินแต่คุฏแห่งเท่านั้น

เมื่อเขาทำอยู่อย่างนี้ล่วงไป ๕๕ ปี มหาชนสำคัญว่า เป็นผู้มัตบะมาก มีความ
ปรารถนาน้อยอย่างยิ่ง จึงได้น้อมไปหาเขา โอนไปหาเขา

ยังมีคนที่อุตสาหะจะเห็นผิด เห็นว่าการปฏิบัติอย่างนั้นเป็นการมักน้อย เพราะ
เหตุว่าทำมานานมากทีเดียว ถึง ๕๕ ปี เพราะฉะนั้นก็ทำให้บางบุคคลที่มีความโน้ม
เอียงไปในทางที่จะเห็นผิด ไม่มีเหตุผล เกิดความเลื่อมใส

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทอดพระเนตรเห็นธรรมอันเป็นอุปนิสัยแห่งพระอรหันต์รู้งเรื่องอยู่ในภายในหทัยของเขา เหมือนประทับในหม้อฉะนั้น แล้วพระองค์เสด็จไปในที่นั้นทรงแสดงธรรม ให้เขาดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล ให้เขาได้อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา ให้ชนชวาวีปัสนา ให้ดำรงอยู่ในพระอรหันต์

เมื่อท่านดำรงอยู่ในพระอรหันต์แล้ว ในเวลาปรินิพพาน เมื่อแสดงว่า ท่านปฏิบัติผิดในขั้นต้น อาศัยพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้บรรลुธรรมที่พระสาวกควรบรรลु ท่านจึงได้กล่าวคาถานี้ว่า

เราเอาธุลีและฝุ่นทาตัวอยู่ตลอด ๕๕ ปี บริโภคอาหารเดือนละครึ่ง ถอนผมและหนวด ยืนอยู่ด้วยเท้าข้างเดียว งดเว้นการนั่ง กินคู่แห่ง ไม่ยินดีอาหารที่เราเชื่อเชิญ เราได้ทำบาปกรรมอันเป็นเหตุให้ไปสู่ทุกคติเป็นอันมากเช่นนั้น ถูกโสมะพัดไปอยู่ ได้ถึงพระพุทธรูปเจ้าเป็นที่พึ่ง ขอท่านจงดูสรณคมน์และความที่ธรรมเป็นธรรมอันดีเลิศ วิชา ๓ เราได้บรรลุแล้ว เราได้ทำกิจพระศาสนาเสร็จแล้ว

สนทนาธรรมจากข้ามพุกเถรคาถา

ทุกคนที่กำลังเป็นภวังคจิตในขณะที่นอนหลับสนิท จะไม่ทราบเลยว่า วิกฤตการณ์ที่จะเกิดในวันต่อไปเป็นอย่างไร จะเห็นอะไร จะได้ยินอะไร จะมีความสำคัญต่อนะ จะมีความวิษยาจนกระทั่งถึงกระทำการที่ทำให้บริโภคมูตรและคูถ

ใครทราบว่า ท่านจะไม่เป็นอย่างท่านพระข้ามพุกเถรบ้าง ท่านได้เป็นผู้ที่ทำทาน และได้สร้างบุญในพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ เป็นอันมาก แต่แม้กระนั้นก็ประมาทกิเลสไม่ได้เลย เหมือนกับที่ทุกท่านเกิดมาจนถึงวัยนี้ ตอนที่เป็เด็กก็ไม่ทราบว่า เมื่อท่านเติบโตขึ้น ท่านจะผ่านเหตุการณ์อะไร ๆ ในชีวิตในแต่ละวัน จนกระทั่งแม้ในขณะนี้ก็ไม่ทราบว่า พรุ่งนี้จะเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นทุกท่านก็ต้องเป็นผู้เจริญกุศลทุกประการที่ควรจะได้เมื่อมีโอกาสจะเจริญ

พระประภาส เรื่องของพระข้ามพุกะ ก่อนที่ท่านจะบรรลุ ท่านประพฤติผิดเนื่องจากรับผลของอกุศลวิบาก เช่น ได้กินคูถ ในขณะที่อกุศลวิบากก็เป็นเพียงอุเบกขา

เวทนา ทำไมท่านจึงรู้สึกยินดีในการปฏิบัติผิด ๆ เนื่องจากความเห็นผิดที่สั่งสมมา ซึ่งวิบากก็เป็นเพียงผลของกรรม ซึ่งไม่สามารถจะทำให้เห็นผิดได้ แสดงว่าท่านติดในรสแบบนี้หรือเปล่า เจริญพร ถ้าเผื่อคนที่ไม่ได้เจริญกุศลในเรื่องเหล่านี้ ขณะที่รสปราภูก็น่าดี ขณะที่สิ่งที่ปรากฏทางตา ปรากฏ แล้วก็ไม่มีปัญญาที่จะพิจารณา การที่จะเกิดอกุศลกรรมหรือเกิดความเห็นผิดในขณะใด ก็เพราะว่าสติไม่เกิดขึ้นรู้จักวิบากจริงๆ ซึ่งเป็นผลของกรรมใช่ไหม เป็นกัมมสกตาญาณ

สุ. ขณะนั้นท่านยังไม่ได้ฟังพระธรรมในชาตินั้น แต่ท่านได้สะสมความเห็นถูกในพระธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ แต่เพียงการประมาทที่ทำให้กิเลสกำเริบด้วยความวิหิงสา ก็ทำให้ท่านกระทำความผิดที่เป็นผลทำให้มีความโง่เขลาที่จะทำให้ยินดีพอใจในสิ่งซึ่งไม่น่าจะยินดีพอใจ แต่ว่าเมื่อได้ฟังพระธรรมแล้วท่านก็ได้เป็นพระโสดาบัน และในเวลาไม่นานท่านก็ได้เป็นพระอรหันต์ แต่ถ้าท่านไม่ได้ฟังพระธรรม ก็ไม่มีโอกาสจะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม

นี่ก็เป็นเรื่องของ การสะสมทั้งฝ่ายกุศลและฝ่ายอกุศล เพราะฉะนั้นก็แสดงให้เห็นว่า ตราบใดที่ยังไม่ได้ฟังพระธรรม ก็จะมีการคิดวิจิตรต่างๆ และการกระทำที่วิจิตรต่างๆ ไปในทางอกุศลได้ ตามกำลังของการสะสมของอกุศลในอดีต จนกว่าจะได้ฟังพระธรรมเมื่อไร เมื่อนั้นก็จะได้ทราบว่า การสะสมของแต่ละบุคคลนั้น ยังเหนียวแน่น หนาแน่น ก้นที่จะให้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกิดหรือเปล่า อย่างเช่น พวกเดียรถีย์ผู้มีความเห็นอื่น ที่ได้ฟังพระธรรมแล้วไม่ยอมเลื่อมใส นั่นก็มีเจ้าค่ะ

นั่นก็แสดงถึงความต่างกันของการสะสม

วิบากจิต ๑๙ ประเภทที่ทํากิจปฏิสนธิ

สำหรับกิจที่ ๑ ปฏิสนธิกิจ จิตที่ทํากิจนี้ เป็นวิบากจิต คือ เป็นจิตที่เป็นผลของกรรมหนึ่ง ทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้น ถ้าเป็นผลของอกุศลกรรม จิตที่ทํากิจปฏิสนธิก็ต้องเป็นอกุศลวิบากจิต หรือถ้าเป็นผลของกุศลกรรม จิตที่ทํากิจปฏิสนธิก็ต้องเป็นกุศล

วิบากจิต แต่ว่าจิตที่ทํากุศลกิจทั้งหมด มี ๑๙ ดวง ไม่ใช่มีเพียง ๒ ดวง ในจิตที่ทํากิจกุศล ๑๙ ดวง เป็นอกุศลวิบากเพียง ๑ ดวงเท่านั้น อีก ๑๘ ดวงเป็นกุศลวิบาก

ลองคิดถึงกาเนิดขึ้นในโลก ในจักรวาล ไม่ว่าจะเป็นภพภูมิไหน ที่เป็นภูมิต่ำ ภูมิใหญ่ ภูมิเล็ก ภูมิน้อย ในอบายภูมิ เป็นสัตว์เดรัจฉาน เป็นเปรต เป็นอสุรกาย เป็นมนุษย์ เป็นเทวดา เป็นพรหม เป็นรูปพรหม ทั้งหมดนี้จิตที่ทํากิจกุศลจะมี ๑๙ ดวง แต่ว่าเป็นอกุศลวิบาก เป็นผลของอกุศลกรรมเพียง ๑ ดวงเท่านั้น

สำหรับอกุศลวิบากที่ทํากิจกุศลจะทำให้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานหนึ่ง หรือเป็นเปรตหนึ่ง เป็นอสุรกายหนึ่ง หรือเกิดในนรกหนึ่ง

ศึกษาปฏิสนธิจิตเพื่อไม่ประมาทในการเจริญกุศล

ถ้าพูดเรื่องปฏิสนธิจิต ทุกท่านก็รู้สึกว่ามันมาแล้ว ไม่น่าจะสนใจ เพราะว่าเสร็จแล้วหมดแล้วหลายปีแล้ว แต่อย่าลืมว่า กำลังจะเกิดอีกข้างหน้า ปฏิสนธิจิตในสังสารวัฏจะไม่หยุดเลย ตราบใดที่ยังมีกรรม และกรรมทุกคนมีทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม

เพราะฉะนั้นที่น่าที่จะไตร่ตรอง สังวร พิจารณาถึงปฏิสนธิจิตในภาพต่อไปว่า กรรมใดจะทำให้เกิดในภพภูมิใด แม้ว่ามันจะรู้ไม่ได้ แต่ว่าเพราะมันจะรู้ได้ จึงเป็นผู้ที่ไม่ประมาทในการเจริญกุศล เพราะเหตุว่าถ้าประมาทและทำอกุศลกรรมอยู่เรื่อยๆ ก็ย่อมจะเป็นปัจจัยทำให้ปฏิสนธิจิตของชาติหน้า หลังจากจุติของชาตินี้เป็นอกุศลวิบาก คือ เป็นผลของอกุศลกรรมซึ่งจะทำให้เกิดในนรก หรือว่าเกิดเป็นเปรต เกิดเป็นอสุรกาย เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน

ปฏิสนธิจิต เมื่อไรก็ไม่ทราบ วันไหนก็ไม่ทราบ อาจจะเป็นขณะนี้หรือเย็นนี้ หรือพรุ่งนี้ หรือปีต่อไป ก็เป็นไปได้

เพราะฉะนั้นก็ควรที่จะได้ทราบว่า สำหรับอกุศลวิบากที่ทํากิจกุศล คือ อุเบกขาสันติรัตนอกุศลวิบาก

อกุศลกรรมหนัก – เบาก็ตามในอดีตนำไปปฏิบัติได้

อกุศลกรรมทั้งหลายที่ได้กระทำไป ไม่ว่าจะเป็นกายกรรมก็ตาม วจีกรรมก็ตาม กรรมหนักก็ตาม หรือกรรมเบาเพียงเล็กน้อยก็ตาม กรรมเหล่านั้นทั้งหมดเวลาให้ผล จะทำให้อุเบกขาสันติรัตนอกุศลวิบากเกิดในภุมิหนึ่งภุมิใดที่เป็นอบายภุมิ และทุกคนยังระลึกถึงอกุศลกรรมของตนเองได้ว่า มี แม้ในชาตินี้ แต่การที่ปฏิบัติจิตจะเกิดในชาติหน้า ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเฉพาะผลของกรรมในชาตินี้ชาติเดียว แม้ว่ากรรมในอดีตอนันตชาติที่ได้กระทำแล้ว ก็ยังมีโอกาสที่จะเป็นชนกกรรมทำให้ปฏิบัติจิตเกิดขึ้นหลังจากจุติจิตของชาตินี้ดับลง

กามาวจรวิบาก ให้ผลปฏิบัติในกามสุคติภุมิ

สำหรับอีก ๑๘ ดวงเป็นอกุศลวิบากทั้งหมด ซึ่งก็คงจะได้ทราบว่า แบ่งออกเป็นภุมิๆ คือ เป็นกามาวจรวิบาก เป็นผลของอกุศลกรรมที่เป็นไปในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ ซึ่งเรากระทำกันอยู่ การกระทำบุญกุศลของเราในปัจจุบันชาติก็ต้องเป็นไปกับรูปบ้าง เสียงบ้าง กลิ่นบ้าง รสบ้าง โผฏฐัพพะบ้าง เพราะฉะนั้นเวลาที่ให้ผล ก็ให้ผลทำให้อกุศลวิบากจิตเกิดขึ้นในกามภุมิที่เป็นสุคติภุมิ

การให้ผลของอุเบกขาสันติรัตนอกุศลวิบาก

สำหรับจิตที่ทำให้ปฏิบัติในกามสุคติภุมิมีทั้งหมด ๙ ดวง คือ เป็นอกุศลวิบากอย่างอ่อนๆ ให้ผลทำให้อุเบกขาสันติรัตนอกุศลวิบากเกิดขึ้นในภุมิมนุษย์ หรือในสวรรค์ชั้นต้น แต่เป็นผู้ไม่ประกอบด้วยคุณสมบัติพร้อมทางกาย เช่น อาจจะเป็นผู้ที่พิการหรือทางใจก็อาจจะเป็นผู้ที่บ้า หรือว่าสติปัญญาอ่อน พวกนั้น นี่ก็เป็นผลของอกุศลกรรมอย่างอ่อน

มหาวีบากุศลสัมปยุตต์และญาณวิปยุตต์

แต่ถ้าเป็นผลของกุศลกรรมที่มีกำลังขึ้น ก็ยังต้องแยกออกเป็น ๒ ประเภทว่า เป็นผลของกุศลกรรมที่ประกอบด้วยปัญญาหรือไม่ประกอบด้วยปัญญา ถ้าเป็นกุศลกรรมที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา เช่น การให้ทาน หรือในขณะที่ไม่ศึกษาพระธรรม ไม่ใช่การเข้าใจพระธรรม ไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญา ก็จะทำให้มหาวีบากทำกิจปฏิสนธิ แต่เป็นมหาวีบาประเภทที่ไม่มีปัญญาเกิดร่วมด้วย

เพราะฉะนั้นก็เป็นชีวิตที่แต่ละท่านก็พอที่จะเลือกอบรมได้ว่า ต้องการปฏิสนธิชนิดไหน ถ้าต้องการปฏิสนธิที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ชาตินั้นทั้งชาติก็ไม่มีความสนใจในพระธรรมถึงขั้นที่สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

สำหรับบางท่านที่เป็นผลของกุศลที่ประกอบด้วยปัญญา ก็ทำให้มหาวีบา ปฏิสนธิประกอบด้วยปัญญา บางท่านยังไม่ค่อยจะสนใจศึกษาพระธรรม หรือถึงแม้ว่าศึกษาแล้ว ก็แล้วแต่ระดับขั้นของปัญญาที่สะสมมาว่าเป็นปัญญาขั้นไหน ถ้าเป็นปัญญาที่มีกำลัง ก็สามารถเข้าใจพระธรรมได้อย่างรวดเร็ว และบางท่านก็สามารถเพียงฟังก็สามารถรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ประจักษ์แจ้งการเกิดดับ รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคลได้

เพราะเหตุว่าสภาพธรรมกำลังปรากฏ แต่ว่าปรากฏกับผู้ที่จะสะสมปัญญามาน้อยหรือมาก หรือไม่ได้สะสมปัญญามาเลย ถ้าสะสมปัญญามา ก็เข้าใจทันที ถ้าสะสมปัญญามาก ก็สามารถประจักษ์แจ้งการเกิดดับของกำลังเห็นในขณะนี้ได้ กำลังได้ยินในขณะนี้ได้

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายกุศลวิบาก ๑๘ ดวง ก็ต้องมีการประณีตเพิ่มขึ้นตามขั้นของเหตุซึ่งได้กระทำแล้ว

ปฏิสนธิจะเกิดอีกโดยไม่รู้ว่าที่ไหนและเมื่อไร

เพราะฉะนั้นทุกคนปฏิสนธิจะเกิดอีก แล้วก็ไม่ทราบว่าจะเป็นที่ไหน จะได้พบกันอีกหรือไม่ ถ้าเกิดในสวรรค์ พบกันก็จำได้ เพราะว่าพวกเทพทั้งหลายเป็นโอปปาติกกำเนิด เป็นกำเนิดที่สามารถระลึกถึงชาติก่อนว่า จุตีด้วยสภาพอย่างไรและด้วยผลของกรรมอะไร จึงทำให้ปฏิสนธิในเทพชั้นนั้น ๆ แต่ถ้าเกิดเป็นมนุษย์อีก ต่างคนต่างเกิดเป็นมนุษย์ ก็ไม่มีทางที่จะรู้ได้เลยว่า คนนี้ชาติก่อนเคยพบกันหรือเปล่า หรือเคยรักเคยชังกันสถานใด ถ้าเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานก็จำกันไม่ได้เลย ไม่มีทางที่จะรู้เลยว่า ใครเป็นใครในชาติไหน

การปฏิสนธิช่วงวิจิตรตามกรรม

ปฏิสนธิจิตบางประเภทก็ทำให้เกิดในไข่ เช่น ไก่ ตู๋แก จิ้งจก แม้แต่เพียงที่จะดูการปฏิสนธิ ก็เห็นได้ว่า ช่วงวิจิตรตามกรรม กรรมบางประเภทก็ทำให้เกิดในถ้ำไคโลที่ขึ้นแฉะ เช่นพวกหนอน พวกแมลงต่างๆ และสำหรับในภูมิมนุษย์ก็ทำให้เกิดในครรภ์ และสำหรับพวกเทพและสัตว์นรก พวกเปรต อสุรกาย ก็ทำให้เกิดเป็นตัวสมบุรณ์ขึ้นทันที เป็นอุปปาติกกำเนิด

อรรถกถา กปิลสูตรที่ ๖

สำหรับเรื่องที่เราควรคิดถึงปฏิสนธิจิตที่จะเกิดต่อจากจุติจิตในชาตินี้ ขอกล่าวถึงเรื่องกรรมที่บางท่านประมาณแล้ว ในครั้งพระผู้มีพระภาคพระองค์ก่อนๆ

ข้อความในอรรถกถา ขุททกนิกาย สุตตนิบาต อรรถกถากปิลสูตรที่ ๖ มีข้อความว่า

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่ากัสสปะเสด็จปรินิพพานแล้ว กุลบุตร ๒ พี่น้องออกบวชในสำนักแห่งสาวกทั้งหลาย ผู้พี่ชื่อว่าโสธนะ ผู้น้องชื่อว่ากปิละ ท่านทั้ง

สองมีมารดาชื่อสาธนี มีน้องสาวชื่อตาปนา ทั้งมารดาและน้องสาวนั้นบวชในสำนักนางภิกษุณี

บวชหมดทั้งครอบครัว ทั้งมารดา น้องสาว และบุตรชายทั้ง ๒ ก็ต้องเป็นผู้ที่มีศรัทธามากทีเดียว แต่ควรที่จะไม่ประมาทในเรื่องของอกุศล

ในบรรดาพระภิกษุทั้งสองนั้น พระภิกษุผู้พี่คิดว่า เราจะบำเพ็ญवासธรรมา คือ ธุระเป็นเครื่องอบรมตน ได้แก่ การอบรมเจริญวิปัสสนา ดังนี้แล้ว ก็อยู่ในสำนักของอุปัชฌาย์และอาจารย์ทั้งหลายเป็นเวลา ๕ ปี ไปสู่ป่าและได้บรรลุพระอรหัต

พระกปิละคิดว่า เรายังหนุ่มอยู่ก่อน ในเวลาแก่แล้วเราจะบำเพ็ญแม้वासธรรมา ดังนี้ แล้วก็เริ่มคันถธุระ ได้เป็นผู้ทรงพระไตรปิฎกแล้ว พระกปิละนั้นมีบริวาร เพราะอาศัยปริยัติ เพราะอาศัยบริวาร ลากก็เกิด พระกปิละนั้นเมื่อดำเนินการมาในการที่ตนเป็นพาหุสัจจะ สำคัญตนว่าเป็นบัณฑิต มีความสำคัญว่าตนรู้ แม้ในสิ่งที่ตนยังไม่รู้ กล่าวสิ่งที่เป็นกับปิยะที่ภิกษุเหล่าอื่นกล่าวแล้วว่าเป็นอกับปิยะคือเป็นสิ่งที่ไม่สมควร กล่าวสิ่งที่สมควรว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควร แม้สิ่งที่เป็นอกับปิยะก็กล่าวว่าเป็นกับปิยะ แม้สิ่งที่มีโทษก็กล่าวว่ามีโทษ แม้สิ่งที่ไม่มีโทษก็กล่าวว่ามีโทษ

ศึกษามาก แต่ถ้าเมื่อดำเนินการสักการะ เพราะเหตุใดจึงกล่าวผิดจากที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้

น่าคิดมากที่สุด

ต่อแต่นั้น พระกปิละนั้นอันภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รักโอรสาอยู่ โดยนัยว่าท่านอย่าได้พูดอย่างนี้ ดังนี้ เป็นต้น ก็เที่ยวขู่ตะคอกภิกษุทั้งหลายด้วยคำทั้งหลายว่าพวกท่านเหมือนกับคนมีกำมือเปล่า จะรู้อะไร ดังนี้ เป็นต้นอยู่นั้นแล

ภิกษุทั้งหลายได้บอกเรื่องนี้ แม้แก่พระโสณเถระผู้เป็นพี่ชายของท่าน แม้พระโสณเถระนั้นก็ได้เข้าไปหาพระกปิละนั้นแล้วได้กล่าวว่า อย่าได้พูดแม้สิ่งที่เป็นกับปิยะ ฯลฯ แม้สิ่งที่มีโทษว่าไม่มีโทษ พระกปิละนั้นก็ไม่สนใจคำของพระโสณเถระผู้เป็นพี่ชาย

ลำดับนั้น ท่านพระโสณเถระได้กล่าวกะท่านพระกปิละว่า

ผู้นุเคราะห์จะฟังพูดคำหนึ่งหรือ ๒ คำ ไม่ฟังพูดให้มากไปกว่านั้น (เพราะว่า ถ้าท่านผู้นุเคราะห์จะฟังกล่าวให้มากไปกว่านั้น) ก็จะมีโทษในสำนักของพระอริยะได้

แม้แต่การที่จะเตือน หรือการที่จะกล่าว ถ้าพูดมากกว่าที่ควรจะพูด ก็อาจจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดได้ คือ ไม่ได้เข้าใจเจตนาจริงๆของผู้พูด เพราะเหตุว่าในขณะที่กำลังเป็นอกุศล ก็ย่อมไม่เห็นวาม สิ่งใดถูกและสิ่งใดผิด สิ่งใดควรและสิ่งใดไม่ควร เพราะฉะนั้นท่านที่รู้สภาพธรรมแล้ว ท่านจึงกล่าวว่า

ผู้นุเคราะห์จะฟังพูดคำหนึ่งหรือ ๒ คำ ไม่ฟังพูดให้มากไปกว่านั้น

นี่ก็เป็นเรื่องความละเอียดของจิต ซึ่งจะต้องระวังว่า สำหรับผู้ฟัง ถ้าฟังแล้วก็เกิดอกุศลไปใหญ่โต เพราะฉะนั้นผู้พูดก็ยุติเสีย เพื่อจะไม่ให้ผู้ฟังเกิดอกุศลมากไปอีก

ท่านพระโสณเถระกล่าวว่า อาวุโส ท่านนั่นเองจะปรากฏด้วยกรรมของตนเอง ดังนี้แล้วก็หลีกเลี่ยงไป.

จำเดิมแต่นั้นมา ภิกษุทั้งหลายที่มีศีลเป็นที่รักก็ทอดทิ้งพระกปิละนั้นเสีย

พระกปิละนั้นเป็นผู้ประพฤติชั่ว มีภิกษุประพฤติชั่วแวดล้อมอยู่ วันหนึ่งคิดว่า เราจะลงอุโบสถ แล้วก็ขึ้นสู่อาสนะอันประเสริฐ จับพัดอันวิจิตร พอนั่งลงก็พูดขึ้น ๓ ครั้งว่า อาวุโสทั้งหลาย ปาติโมกษย่อมควรแก่ภิกษุทั้งหลายในที่นี้หรือ

ครั้งนั้น แม้ภิกษุรูปหนึ่งก็ไม่ได้พูดว่า ปาติโมกษย่อมควรแก่ข้าพเจ้า ทั้งก็ไม่ได้พูดว่าปาติโมกษย่อมควรแก่พระกปิละนั้น หรือแก่ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น.

ลำดับนั้น พระกปิละนั้นก็พูดว่า เมื่อปาติโมกษพวกเราฟังก็ดี ไม่ฟังก็ดี ชื่อว่าวินัยไม่มีหรอก ดังนี้ แล้วก็ลุกขึ้นจากอาสนะ.

พระกปิละนั้นทำพระศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะให้เสื่อมถอย คือ ให้พินาศแล้วด้วยประการฉะนี้

ในกาลต่อมา ท่านพระโสณเถระก็ปรินิพพาน พระกปิละนั้นก็มรณะแล้วก็เกิดในอเวจีมหานรก มารดาและน้องสาวของท่านที่มีความเห็นตามท่าน และดาบปริภาช ภิกษุทั้งหลายที่มีศีลเป็นที่รัก เมื่อสิ้นชีวิตแล้วก็เกิดในนรก

ซึ่งในสมัยเดียวกัน ในขณะนั้นก็มีเรื่องของบุคคลอื่นที่ได้กระทำความกรรมต่าง ๆ กัน ด้วย ซึ่งข้อความในอรรถกถากปิยสูตรมีว่า

ก็ในกาลครั้งนั้น บุรุษประมาณ ๕๐๐ คนทำบาปกรรมทั้งหลาย

เห็นได้ว่า กรรมของแต่ละชีวิต แต่ละภพ แต่ละชาติ แต่ละคน ก็ต่างกันไป สำหรับบุรุษประมาณ ๕๐๐ คนนี้ ทำบาปกรรมทั้งหลาย มีการฆ่าชาวบ้านเป็นต้น เลี้ยงชีวิตด้วยความเป็นโจร ถูกมนุษย์ชาวชนบทติดตาม หนีไปอยู่ ได้หนีเข้าไปสู่ป่า ไม่เห็นที่กำบังหรือที่หนัอะไรในป่านั้น ได้เห็นภิกษุอยู่ป่าเป็นวัตรรูปหนึ่งซึ่งอยู่ในที่ไม่ไกล ไหว้แล้วก็กล่าวว่า ท่านขอรับ ขอท่านจงเป็นที่พึ่งของพวกกระผม

พระเถระกล่าวว่า ที่พึ่งเช่นกับศีลสำหรับท่านทั้งหลายไม่มี ขอให้ท่านทุกคนจงสมาทานเบญจศีล โจรเหล่านั้นรับคำแล้วก็สมาทานศีล

พระเถระกล่าวว่า บัดนี้ พวกท่านเป็นผู้มีศีลแล้ว เมื่อท่านทั้งหลายแม้ถูกปลงชีวิตของตนให้พินาศอยู่ ท่านทั้งหลายอย่าได้ประทุษร้ายใจ คือ อย่าโกรธ

คือไม่ทำร้ายใจของตนเอง โดยการที่ไม่โกรธ

ซึ่งพวกโจรเหล่านั้นรับคำแล้ว

เวลาที่รับศีล ควรจะไม่โกรธ ดีไหม

ครั้งนั้น ชาวชนบทเหล่านั้นมาถึงแล้วก็มองหาอยู่ข้างโน้นบ้าง ข้างนี้บ้าง ก็ได้พบโจรเหล่านั้น แล้วพากันปลงชีวิตเสียสิ้นทุกคน โจรเหล่านั้นกระทำกาลละ คือสิ้นชีวิตแล้ว ก็บังเกิดในสวรรค์

เป็นไปได้ถ้าจะไม่โกรธก่อนจุติ

ถ้าใครสามารถทำอย่างใจได้ คือว่า กำลังถูกฆ่าอยู่ ก็ไม่โกรธ ขณะนั้นผลของกุศลจิตที่เกิดก่อนจุติเป็นชนกกรรม ทำให้กุศลวิบากจิตปฏิสนธิในสวรรค์

เพราะฉะนั้นแทนที่จะไปคิดถึงว่า ถ้าโจรมาฆ่าก็จะไม่โกรธ ไม่ต้องเป็นโจรก็ได้ ใครก็ได้ ไม่ต้องฆ่าก็ได้ ทำอะไรก็ได้ แล้วก็ไม่ได้โกรธ ขณะนั้นถ้าจิตเกิด แล้วกุศลจิตซึ่งเกิดก่อนจุติจิต เป็นขณะสุดท้าย จะเป็นชนกกรรมที่จะทำให้ปฏิสนธิในสุคติภูมิได้ แต่

ต้องไม่โกรธจริงๆ เพราะเห็นประโยชน์ของความไม่โกรธ และเห็นโทษของความโกรธ เป็นไปได้ถ้าจะไม่โกรธเสียเดี๋ยวนี้ และก็ต่อไป เพราะเหตุว่าจะปฏิสนธิจิตเมื่อไรไม่ทราบ ปฏิสนธิสำหรับชาติหน้าจะเกิดขึ้นเมื่อไรไม่ทราบ ถ้ากระทำความดีจนกระทั่งเป็นอาจิณณกรรม ก็จะทำให้หวังได้ว่า กรรมนั้นก็คงจะทำให้เกิดในสวรรค์ได้

บรรดาใจเหล่านั้น ใจผู้เป็นหัวหน้าได้เป็นเทพบุตรผู้เป็นหัวหน้า ใจนอกนี้ได้เป็นบริวารของเทพบุตรผู้เป็นหัวหน้านั่นเอง ท่านเหล่านั้นท่องเที่ยวกลับไปกลับมาในพุทธันดรหนึ่งสิ้นไปในเทวโลก แล้วเคลื่อนจากเทวโลกในกาลแห่งพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย

คือในสมัยของพระพุทธเจ้าพระสมณโคตมพระองค์นี้

เทพบุตรผู้เป็นหัวหน้าได้ถือปฏิสนธิในท้องแห่งภรรยาของชาวประมงผู้เป็นหัวหน้าสกุล ๕๐๐ สกุล ในบ้านชาวประมงซึ่งมีอยู่ที่ประตูเมืองสาวัตถี เทพบุตรพวกนี้ได้ถือปฏิสนธิในครรภ์ของภรรยาของชาวประมงที่เหลือทั้งหลาย เขาเหล่านั้นได้ถือปฏิสนธิและออกจากครรภ์ในวันเดียวกันนั่นเองด้วยประการฉะนี้

นี่อีกภพหนึ่ง ชาติหนึ่ง จากหลายๆชาติ จากสมัยของพระผู้มีพระภาค พระกัสสปะซึ่งเป็นใจ จนกระทั่งถึงได้ไปเกิดบนสวรรค์ และในที่สุดก็ได้เกิดในสกุลของชาวประมง

ครั้งนั้น แม้ภิกษุชื่อว่ากปิละก็มาเกิดเป็นปลาสีเหมือนทอง แต่ปากเหม็นในแม่น้ำอจิรวดีด้วยเศษกรรมที่เหลือจากการเกิดในนรก

เป็นพระภิกษุชาติหนึ่งชาติใด แล้วก็เกิดในนรก แล้วก็เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน แล้วก็มีรูปร่างที่วิจิตรมาก คือ เป็นปลาสีเหมือนทอง แต่ปากเหม็น

ต่อมาวันหนึ่ง เด็กชาวประมงเหล่านั้นทั้งหมดถือเอาแหไปจับปลา เมื่อทอดแหแล้วก็ได้ปลาทองตัวนั้น ซึ่งทั้ง ๕๐๐ คนนั้นได้นำปลานั้นไปให้พระเจ้าปเสนทิโกศล ทอดพระเนตร

พระเจ้าปเสนทิโกศลทอดพระเนตรเห็นปลาสีทอง ก็ทรงดำริว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าจักทรงทราบเหตุที่ปลานี้มีสีทอง ดังนี้ ก็รับสั่งให้นำปลานั้นไปยังสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้า ในเวลาที่ปลาอ้าปากขึ้น พระเชตวันก็มีกลิ่นเหม็นอย่างยิ่ง

ใครจะรู้ไหม อกุศลวิบากจะเกิดขึ้นขณะไหน สำหรับผู้ที่อยู่ ณ พระวิหารเชตวัน ในขณะนั้น

พระราชาทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะเหตุไร ปลา จึงเกิดเป็นปลา มีสีทอง และเพราะเหตุไร กลิ่นเหม็นจึงพุ่งออกจากปากของปลานั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า มหาบพิตร ปลานี้เป็นภิกษุพหูสูต ผู้เรียนจบปริยัติ ชื่อ ว่ากปิละ ในพระศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่ากัสสปะ เป็นผู้ดำบริภาษ ภิกษุทั้งหลายซึ่งไม่เชื่อถ้อยคำของตน เป็นผู้ทำศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เสื่อม ไป เพราะกรรมที่เธอทำพระศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นให้เสื่อมไป เธอ จึงเกิดในอเวจีมหานรก และก็มาเกิดเป็นปลาในบัดนี้ด้วยเศษแห่งวิบาก ด้วยผลอันไหล ออกแห่งกรรมที่เธอได้กล่าวพุทธพจน์ สรรเสริญพระพุทธานุคุณเป็นเวลานาน เธอจึงมี วรรณะเช่นนี้ เพราะเหตุที่เธอได้ดำบริภาษภิกษุทั้งหลาย กลิ่นเหม็นจึงพุ่งออกจากปาก ของปลานั้น

นี่คือ ผลของกรรมที่วิจิตร แต่ว่าเห็นได้ว่า ถ้ายังเป็นผู้ที่ประมาทในเรื่องของกรรม แม้เล็ก ๆ น้อย ๆ ถ้ากรรมนั้นให้ผล ไม่มีใครสามารถรู้ได้ว่า แม้เป็นภิกษุพหูสูต แล้วมี บริวารมีลาภสักการะ ก็ยังเกิดในนรก และเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน

เมื่อจะให้ก็ควรให้อย่างดี

เพราะฉะนั้นอย่าประมาทกุศล หรือคิดว่าเพียงเล็กน้อย เพียงการซื้อปลาให้ แมว แล้วก็แกะแต่เนื้อ ๆ ให้ นี่ก็แสดงให้เห็นถึงกุศลจิตที่โสมนัสจริง ๆ เมื่อจะให้ก็ให้ อย่างดี และก็ให้เขามีความสุข และเกิดปิติดีใจที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือ

เพราะฉะนั้นถ้ากุศลกรรมนี้ให้ผล ก็จะทำให้มหาวิบากที่เกิดร่วมกับโสมนัส เวทนาเกิดได้ แล้วแต่ว่าจะประกอบด้วยปัญญา หรือไม่ประกอบด้วยปัญญา

ผู้เข้าใจเรื่องกรรม เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน

เพราะเรื่องของปัญญา เป็นเรื่องที่จะเด็ด เป็นเรื่องที่ต้องเข้าใจเรื่องกรรม และต้องเข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ อย่างที่เข้าใจว่าเป็นเรื่องของกรรม ถ้ามีสัตว์เดรัจฉานในลักษณะสภาพอาการอย่างหนึ่งอย่างใด เคยระลึกด้วยความเมตตาว่า ผู้นี้อาจจะเคยเป็นผู้ที่มีพระคุณในชาติก่อนๆ ชาติหนึ่งชาติใด ที่เคยกระทำคุณความดีต่อท่าน เกื้อกูลท่านในชาติหนึ่ง หรือได้เห็นความไม่เพียง ความไม่แน่นอนว่า แม้จะเคยเป็นผู้มีปัญญา แต่เมื่ออกุศลกรรมให้ผล ก็ทำให้มีสภาพที่ต่างจากที่เคยเป็นในชาติก่อน

ถ้าคิดอย่างนี้ จิตใจก็จะอ่อนโยน แทนที่จะรังเกียจว่า เป็นแมว แล้วต้องรับใช้แมว โดยการไปซื้อปลามาให้แมว นี่ก็เป็นได้

รู้กรรมไม่ใช่รู้เพียงจากเหตุการณ์

และสำหรับการที่จะรู้กรรม ไม่ควรที่จะเป็นเพียงเหตุการณ์ แต่สามารถที่จะรู้แม้ขณะที่กำลังเห็น คือ ขณะที่เห็นสิ่งที่ไม่น่าพอใจ ก็จะต้องรู้ว่า ขณะนั้นเป็นอกุศลวิบาก แต่ว่าจิตที่เกิดหลังจากนั้น อาจจะเป็นกุศลก็ได้ หรืออาจจะเป็นอกุศลก็ได้ แล้วแต่การพิจารณาในขณะนั้น

ชีวิตก็ดำเนินไปอย่างนี้ทุกวัน ๆ ถ้าเป็นผู้ที่ละเอียดก็จะสังเกตเห็นได้ว่าวันหนึ่ง ๆ ไม่พ้นจากผลของกรรมและกรรมซึ่งเป็นเหตุ ได้แก่ บุญและบาป

ภัยของชีวิตแม้เพียงเล็กน้อยที่ประสบในแต่ละวัน

สำหรับภัยของชีวิตซึ่งแต่ละคนก็ประสบอยู่ทุกคน แต่อาจจะไม่ได้สังเกต เพราะว่าบางท่านอาจจะประสบภัยเพียงเล็กน้อย แต่บางท่านก็อาจจะประสบภัยของชีวิตที่ร้ายแรง

สำหรับเหตุการณ์ธรรมดา ๆ ที่พบกันอยู่ทุกวัน ก็ได้แก่ ความไม่สะดวกสบายต่าง ๆ นี่เป็นภัยของชีวิตเหมือนกัน เพราะเหตุว่าทุกคนอยากมีชีวิตที่สะดวกสบาย ไม่ต้องการพบกับความไม่สะดวกสบายใด ๆ เลย เพราะฉะนั้นเวลาที่ประสบกับความไม่สะดวกไม่สบายแม้เพียงเล็กน้อย ทำให้เห็นภัยของชีวิตว่า นี่คือภัยอย่างหนึ่งเหมือนกัน เวลาที่เจ็บป่วยทุกคนก็เริ่มเห็นภัย ซึ่งขณะที่ไม่เจ็บป่วยไม่เคยเห็น นอกจากนั้นก็ยังภัยอื่น ๆ ซึ่งเกิดจากเหตุการณ์ต่าง ๆ

ปัจจัยที่ ๑ ชีวิตเนื่องด้วยลมหายใจเข้าออก

ข้อความในปรมัตถโชติกา อรรถกถา ขุททกนิกาย สุตตนิบาต มหาวรรคที่ ๓ สัลลสูตรที่ ๘ ได้กล่าวถึงความยากลำบากของชีวิต ความเล็กน้อยของชีวิต ซึ่งมีภัยมาก เพราะเหตุว่าถ้าจะพิจารณาจริง ๆ แล้ว ความเป็นไปของชีวิตแต่ละขณะ เนื่องจากปัจจัยหลายอย่างจึงดำรงอยู่ได้ เพราะฉะนั้นชีวิตก็ไม่ใช่ให้เป็นที่ไปเพื่อความสุขเท่านั้น เพราะบางคนหวังเหลือเกิน เกิดมาชาตินี้ก็จะมีมีความสุขมาก ๆ สิ่งที่ต้องการ คือความสุขเท่านั้น แต่ไม่ควรจะลืมอีกด้านหนึ่งของชีวิตด้วยว่า ชีวิตไม่ใช่ให้เป็นที่ไปเพื่อความทุกข์เท่านั้น

สำหรับปัจจัยที่จะทำให้ชีวิตซึ่งบอบบาง เล็กน้อย และยากลำบาก ดำรงอยู่ได้ก็คือ

ประการที่ ๑ ชีวิตเนื่องด้วยลมหายใจเข้าออก ตราบใดที่ยังหายใจเข้าออกโดยสม่ำเสมอ จะไม่รู้สึกละเลย ว่า ชีวิตทั้งชีวิตแขวนอยู่กับลมหายใจแผ่ว ๆ ซึ่งถ้าเกิดขัดข้อง คือเมื่อไม่หายใจเข้า ไม่หายใจออก ก็เป็นอยู่ไม่ได้ และก่อนที่จะไม่หายใจเข้า ไม่หายใจออก จะทรมานสักแค่ไหน ในขณะที่หายใจไม่ออก

อย่างบางคนจะรู้สึกได้ว่า เวลาที่เป็นหวัดคัดจมูก แม้เพียงเท่านั้นก็อึดอัดมากมาย และถ้ามากกว่านั้น ซึ่งหลายชีวิตก็ต้องประสบกับภาวะเช่นนั้น ขณะนั้นก็ต้องเป็นภัยอย่างหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่า ชีวิตบอบบางและเล็กน้อยมาก เพียงมีชีวิตดำรงอยู่ได้ ด้วยลมหายใจที่เข้าออกเท่านั้น

ปัจจัยที่ ๒ ชีวิตเนื่องด้วยมหาภูตรูป

ประการที่ ๒ ชีวิตเนื่องด้วยมหาภูตรูป ซึ่งอาศัยความสม่ำเสมอของธาตุทั้ง ๔ เป็นปกติ ถ้าธาตุทั้ง ๔ มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ปกติ เช่น ธาตุลมมีมาก บั่นป่วนในร่างกาย ก็ทำให้ถึงกับสิ้นสติได้ หรืออาจจะทำให้ถึงกับพิการ เป็นอัมพาตได้ นั่นคือความไม่สม่ำเสมอของธาตุทั้ง ๔

ปัจจัยที่ ๓ ชีวิตเนื่องด้วยกฬีการาหาร

ประการที่ ๓ ชีวิตเนื่องด้วยกฬีการาหาร คือ อาหารที่บริโภคเป็นคำ ๆ ซึ่งทุกท่านจำเป็นต้องบริโภคอาหารนี้ เพราะฉะนั้นก็จะเห็นได้ว่า ถ้าอดอาหารกลางป่า หรือขาดอาหารอยู่ในที่จำกัด และขาดอาหารหลาย ๆ วัน ก็ทำให้สิ้นชีวิตได้เหมือนกัน เพราะเหตุว่าชีวิตเนื่องด้วยกฬีการาหาร

ปัจจัยที่ ๔ ชีวิตเนื่องด้วยไฟที่เกิดจากกรรม

ประการที่ ๔ ชีวิตเนื่องด้วยไออุ่น ได้แก่ ไฟที่เกิดจากกรรมที่ทำให้ร่างกายอบอุ่น และทำให้อาหารที่บริโภคย่อย ถ้าอาหารที่บริโภคไม่ย่อยเมื่อไรเมื่อนั้นก็สิ้นชีวิตได้เหมือนกัน

ปัจจัยที่ ๕ ชีวิตเนื่องด้วยวิญญาณ

ประการที่ ๕ ชีวิตเนื่องด้วยวิญญาณ คือ เมื่อใดที่จิตเกิดและดับ เมื่อนั้นสัตว์นั้นก็ไม่มีชีวิต

เพราะฉะนั้นถ้าจะพิจารณาดูความเป็นชีวิต สภาพที่มีชีวิตของทุกชีวิตในโลก ก็จะได้เห็นว่า ชีวิตที่ปรากฏอยู่ในโลกนี้ได้ ก็ด้วยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เท่านั้นเอง ไม่ใช่ด้วยเหตุอื่นมากมายเลย เหตุอื่นที่คิดก็เป็นไปด้วยความพอใจในอุปกรณ์ของชีวิตที่จะทำให้พอใจยิ่งขึ้น สะดวกสบายยิ่งขึ้น แต่ว่าอุปกรณ์ คือ ปัจจัยแท้จริงของชีวิต ย่อมขึ้นอยู่กับ

ลมหายใจเข้าออก ขึ้นอยู่กับมหาภูตรูป ขึ้นอยู่กับกวีการอาหาร ขึ้นอยู่กับไออุ่น และ ขึ้นอยู่กับวิญญาณ

เพราะฉะนั้นบางคนก็คิดถึงชีวิตที่ยาวนานเหลือเกิน แต่ถ้าปัจจัยเหล่านี้เกิดไม่เป็นปกติ สิ้นสุดลงเมื่อไร เมื่อนั้นชีวิตก็ต้องสิ้นสุดลงทันที

ทุกข์จริง ๆ มาจากกิเลสทั้งหลาย

นี่ก็จะเห็นภัยของชีวิตที่คิดว่าสนุกเหลือเกิน สบายมาก และก็มีความสุข แต่แท้ที่จริงแล้วภัยของชีวิตมีทุกขณะ แต่ถ้าจะพิจารณาให้ละเอียดกว่านั้นอีก นอกเสียจากลมหายใจเข้าออก หรือมหาภูตรูป กวีการอาหาร ไออุ่น และวิญญาณ สภาพที่ทำให้ต้องเกิดอีกนั้นมีอยู่อย่างเดียว คือ กิเลสทั้งหลาย

ถ้าดับกิเลส จะดับทุกข์ทั้งหมด ไม่มีการที่จะต้องลำบาก หรือว่าเห็นภัยต่าง ๆ ของชีวิต เพราะเหตุว่าไม่ต้องเกิด ไม่ต้องเห็น ไม่ต้องได้ยิน ไม่ต้องลำบาก ไม่ต้องทุกข์ยาก ไม่ต้องวิตก ไม่ต้องกังวลใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ว่าต้องเป็นผู้ที่ได้ฟังพระธรรม มิฉะนั้นแล้วก็ไม่สามารถเห็นภัยของกิเลสได้เลย เพราะเหตุว่าทุกคนที่มีความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ ไม่เบื่อ ไม่มีการที่จะเบื่อรูป เบื่อเสียง เบื่อกลิ่น เบื่อรส เบื่อโผฏฐัพพะเลย

ผู้เห็นโทษแม้การเกิดในสวรรค์

ขอล่าวถึงการเกิดในสวรรค์ ซึ่งผู้ที่มีปัญญาก็ยังเห็นโทษ ข้อความในปรมัตถทีปนี อรรถกถา ขุททกนิกาย อุโบสถาวิมาน มีข้อความว่า

เทพธิดาท่านหนึ่งแสดงโทษของตนแก่ท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า

“ฉันท์ความพอใจเกิดขึ้นแก่ดิฉัน เพราะได้ฟังเรื่องสวณนันทวันอยู่เนือง ๆ ดิฉันจึงตั้งใจไปในสวณนันทวันนั้น ก็เข้าถึงสวณนันทวันได้จริง ๆ ดิฉันมิได้ทำตามพระวาจา

ของพระศาสดาพุทธเจ้าเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์ ดิฉันนั้นตั้งใจไว้ในภพอันแล้ว จึงร้อนใจในภายหลัง”

เกิดถึงบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพราะเหตุว่าได้ยินได้ฟังเรื่องความเพิลิตเพลิน ความสะดวงสบายในสวรรค์ ความสนุกรื่นเริงของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ที่มีสวณนันทวัน เพราะฉะนั้นก็เกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แต่ก็รู้ว่า แม้เกิดบนสวรรค์ก็ยังต้องเกิดอีก ในเมื่อมียังกิเลสที่จะทำให้เกิด และสำหรับชีวิตของเทพธิดาท่านนั้น ก็จะต้องอยู่ในวิมาน นั้นประมาณ ๓ โกฎิ ๖๐,๐๐๐ ปี

อยู่เสียนาน และก็เพิลิตเพลินอยู่ที่สวณนันทวัน แต่ว่าถ้าไม่มีปัญญาจริง ๆ จะไม่เห็นโทษเลย แต่ผู้ใดที่เห็นโทษ ก็ได้กล่าวว่า

“ดิฉันมิได้ทำตามพระวาจาของพระศาสดาพุทธเจ้าเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์”

เทพธิดาผู้เดือดร้อนเพราะไม่ได้ฟังธรรม

อีกท่านหนึ่ง ชื่อความในปรมัตถ์ปิณี อรรถกถา ขุททกนิกาย ปกาสสรวิมาน มีข้อความว่า

เทพธิดากล่าวกับท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดิฉันได้ถวายพวงมาลัยและน้ำอ้อยแด่พระคุณเจ้าผู้เทียว บิณฑบาตอยู่ ดิฉันจึงได้เสวยผลแห่งกรรมนั้นในเทวโลก ข้าแต่ท่านผู้เจริญ แต่ดิฉันยังมีความเดือดร้อน ผิดพลาด เป็นทุกข์ เพราะดิฉันไม่ได้ฟังพระธรรม อันพระพุทธรเจ้าผู้เป็น พระธรรมราชาทรงแสดงดีแล้ว

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เพราะเหตุนี้ดิฉันจึงมากกราบเรียนพระคุณเจ้า ซึ่งเป็นผู้ อนุเคราะห์ดิฉัน โปรดชักชวนผู้ที่ควรอนุเคราะห์นั้นด้วยธรรมที่พระพุทธรเจ้าผู้เป็นพระ ธรรมราชาทรงแสดงดีแล้ว ทวยเทพที่มีศรัทธาความเชื่อในพระพุทธรัตตะ พระธรรม รัตตะ และพระสังฆรัตตะก็รุ่งโรจน์ล้ำดิฉัน โดยอายุ ยศ สิริ ทวยเทพอื่น ๆ ก็ยิ่งยวดกว่า โดยอำนาจและวรรณะ มีฤทธิ มากกว่าดิฉัน

จะอยู่บนสวรรค์ แต่ถ้าไม่รู้เรื่องลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ก็เหมือนกัน อยู่บนสวรรค์ เห็นสิ่งที่น่าเพลิดเพลิน แต่ก็
ไม่รู้ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นมนุษย์ในขณะนี้ก็มีการเห็น มีการได้ยิน
แต่ถ้าไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรม ที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่
สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แล้วจะอย่างไร ก็มีหนทางเดียว คือ ต้องฟังพระธรรมต่อไปอีก พระ
ธรรมเรื่องอะไร ก็เรื่องตา เรื่องหู เรื่องจมูก เรื่องลิ้น เรื่องกาย เรื่องใจ โดยประการต่างๆ
เพื่อที่จะให้สามารถเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ และเห็นภัยว่า เป็นสภาพ
ธรรมที่เล็กน้อย และเกิดขึ้นเพียงชั่วครู่แล้วก็ดับไป

ขณะประเสริฐซึ่งหาได้ยาก

เพราะฉะนั้นในขณะนี้ ซึ่งทุกคนมีโอกาสได้ฟังพระธรรม จะเข้าใจมากน้อยเท่าไร
ก็ต้องฟังต่อไปอีกเรื่อยๆ ชาตินี้ยังไม่ถึงการรู้แจ้งเป็นพระอรหันต์บุคคล ชาตินี้หน้าต้องฟัง
อีก ถ้ามีโอกาสที่จะได้ฟังพระธรรม เกิดในประเทศที่สมควร ก็ขอจงฟังพระธรรมต่อไป
จนกว่าจะประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นขณะที่หาได้
ยาก

ถ้าจะพิจารณาดูแต่ละชีวิตในโลกที่จะได้ขณะที่ประเสริฐ คือ

ขณะที่พระผู้มีพระภาคทรงอุบัติขึ้น ๑

ขณะที่ได้เกิดขึ้นในปฏิรูปเทศ ๑ คือ ในประเทศที่มีพระพุทธศาสนา

ขณะที่ได้สัมมาทิฐิคือความเห็นถูก ๑

ขณะที่อวัยวะทั้ง ๖ ไม่บกพร่อง ๑

นี้แสดงให้เห็นว่า ทุกท่านยังเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยขณะเหล่านี้ ก็ขอขณะนี้
อย่าได้ล่วงเลยท่านทั้งหลายไปเสีย ตามข้อความในปรมัตถทีปนี อรรถกถาขุททกนิกาย
ฉกกนิบาต มาลากยปุตตเถรคาถาที่ ๕

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา

Dhamma Study And Support Foundation

เข้าใจเรื่องกรรม เล่ม ๓

๖๒